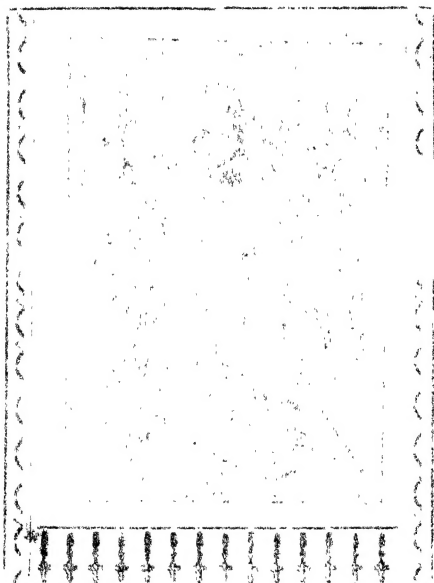

ద్రావిడీయ ప్రాచీన చరిత్రము

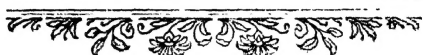
LIBRARY
7 OCT 1932

శ్రీరస్తు.

ద్రాపదపస్త్రాపహరణము

విదంకములనాటకము.

గ్రంథకర్త

విశ్వేశ్వరాయశాస్త్రి

డి. లక్ష్మీనరసింహంగారు.

ప్రథమ ముద్రణ 2000.

ప బ్లిషర్:-

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య,

శ్రీసత్యవారాయణబుక్ డిపో,

రాజుచేంద్రవరము.

కాపీరైటు రిజిస్టర్డ్

1932.

[వల 1-0-0.

విద్య

రాజమహేంద్రవరమున
శ్రీరామముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.—1932.

శ్రీ

ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

- 1 కృష్ణుడు.
- 2 నారదుడు.
- 3 ధర్మరాజు.
- 4 భీముడు.
- 5 అర్జునుడు.
- 6 సకులుడు.
- 7 సహదేవుడు.
- 8 దృతరాష్ట్రుడు.
- 9 విదురుడు.
- 10 భీష్ముడు.
- 11 ద్రోణాచార్యుడు.
- 12 దుర్యోధనుడు.
- 13 కర్ణుడు.
- 14 దుశ్శాసనుడు.
- 15 శిశుపాలుడు.
- 16 జరాసంధుడు.
- 17 శకుని.
- 18 ప్రాతిగామి.
- 19 కృపాచార్యులు.
- 20 అశ్వత్థామ.
- 21 సహదేవుడు.
- 22 మునీశ్వరుడు.
- 23 కాలనేమిబొట్టు.
- 24 భటుడు.
- 25 కొందరు ఋషులు.

స్త్రీలు.

- 1 ద్రౌపది.
- 2 గాంధారి. 3 చెలికత్తె.

కొందరు రాజులు, సేవకులు మొదలైనవారి వత్తురు.

ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము.

నాంది.

శా. శ్రీరవ్యంబగు యాదవాన్వయమునం

శ్రీవిష్ణులీలాకృతి

శ్రీరంజిల్గబుట్టి పాండుసుతులన్

చేపట్టి రక్షించుచున్

గారాబంబున సాధ్వీ ద్రౌపదికి భం

గం బింతయున్ లేక న

తా దుర్యోజున నేలిపట్టి ఘన కృ

ష్ణస్వామి బ్రార్థించెదన్.

౬౦

ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము.

కౌఠి ధ మాంక : .

(కాలనేమిబొట్టు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

కాల—(స్వగ) దై వనూ! కేటికి జరాసంధుని పరిపాలన జగత్కంతక మై, కూర పరిపాలనగఁ బరిణమించినదిగదా? విష్ణునారా ధించు సామంతులసమూహమునుబట్టి చెరసాలయందుఁ బెట్టుట యెగాక వారిని పశువులవలె గొట్టములకుగది ఏనుగులభాతి తన విహారరథమునకుఁ గట్టి కొఱవకర్రతో కొట్టి బహుశ్రమ లను బెట్టుచున్నాడు. రాజాధి రాజులపైకి సహితము దాడి సల్పి వారివారి రాజ్యములఁ నశమఁ జేసుకొనటయెగాక వారిభార్యలను బలవంతముగ మోహించి, బిడ్డలను హతము నర్చి ప్రజల భూములపై సభిఁసుంకము విధించి, బాహ్యుల దండించి, వారినోట నీచమాంసములఁ గుక్కుఁచు సురాపాన ము సహితము బలాత్కారముగఁ నోటబోయుచు, సమస్త ధనధాన్యముల సంగ్రహించి ఎల్లప్రజలను హింసించుచున్నాఁ డుగదా? కూర్రాత్ము డెట్టి పాపపు కర్తవ్యమునకై నను వెను డీయుట లేదు. ఆహ! భగవంతుడైన శ్రీమన్నారాయణ

మూర్తి కేల కసికరము పుట్టకూడదు. అదిగో ఎవ్వనో ఒకము
 నీశ్వరునిటు తఱుముకొనుచు జరాసంధుడు కాబోలు రథము
 తో సహితము ప్రవేశించుచున్నాడు. నేఁబారిపోయెదగాక!
 (నిష్క్రమించును.)

తైరలో

గీ. నిలువరామానికు జరా ♦ నిల్వమా
 నీచమాంసాదులచు మెక్కు ♦ నేతలమని
 మమ్ము నిందించినందుల ♦ కిన్నుహిని ను
 దంతివిధమున రథము లా ♦ గింతు శశువ!

[అక్షుడు ఒకమాని త్వరగఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.]

మాని—హా! పాపాత్ముడా! నీ క్రూర పరిపాలనఁ త్వరలో నాశన
 మాగాత! శరమేశ్వరా! దీనబంధూ! రక్షమాం! రక్షమాం!
 [జరాసంధుడు కొందఱు మునీశ్వరులను రథమునకు గట్టుకొని
 వారిని కొట్టుకొనుచుఁ బ్రవేశించును.]

అనుబ ధము 1

జరా—భటులారా! ఆమానిపశువును క్షిప్రగతిబట్టి రథాబునకు గట్టి
 పెట్టుడు.

భటు—చిత్తము. (రథమునకుఁ గట్టుచున్నాడు)

మాని—పాపీ! నీపరిపాలన త్వరలో నాశనమాగాక! పాపపుణ్యంబు
 లరయక కేవలము క్రూరబుద్ధికి చుట్టమవై యిట్టి దారుణ
 కృత్యంబులఁ సేయబూనిన నిన్ను భగవంతుడే హతమొర్పఁ
 గలడు.

జరా—దురాత్మా! ఏదీమరొకసారి నీబుద్ధిచాతుర్యము నీజరాసంధ
 మహారాజుపై కనపర్చుము. రారాజునకు నీతుల బోధించు
 చుంటివా? పాపాత్ముడు జరాసంధుడని ప్రేలుచుంటివా?
 భటులారా! ఇదె నాయాజ్ఞవినుఁడు

సి. శ్రీవిష్ణుభజనంబు ♦ చేయువారినిబట్టి
 దండించి చెరబెట్టు ♦ చూడవలయు
 మధుసానమునోల ♦ మహి సాపమునువారి
 నోటగోమాంసము ♦ నుంచవలయు
 వన్ను విడిచిన ♦ వరపాలకులజంపి
 వారిభార్యలచెర ♦ బట్టవలయు
 వన్ను చెల్లించని ♦ వజ్రలనుబాధించి
 కొంపల కగ్గిము ♦ ట్టింకవలయు

గి. వినుడు మామకశాసన ♦ మును యతికృ
 మించి చరియించువారి శి ♦ క్షించి మీను
 బలపరాక్రమ బుద్ధిచే ♦ పాపమనక
 వారిభార్యల చెరమీరు ♦ బట్టవలయు.

నేను స్నానముజేసి వచ్చునటకు యీ పశువులను రథము లాగిం
 పుడు. అట్లు నిరాకరించిరేని చావమోదుఁడు చూచెదవేల ?

(నిష్క్రమించును)

భటు—(అట్లు జేయుచున్నాఁడు)

(సహదేవుఁడు బ్రవేశము)

సహ—భటులారా ! ఇదేమి ఘోరము. అగువాగుఁడు ఈమహాయ
 తీశ్వరుల నిటు దండించుట శెవరి యాజ్ఞయైనది.

భటు—యువరాజా ! మీతండ్రిగారియాజ్ఞ.

సహ—కటకటా ! మాతండ్రి యిట్టి దోహమునకు సిద్ధపడుచు
 న్నాఁడా? మానిపుంగవులారా ! విచారించుకుఁడు. భటుఁడా !
 చూచెదవేల ? ఈముష్టిశ్వరులకుఁ గట్టిన బధముల సడలిం
 పుము. భగవద్భక్తుల నిటుహింసించి ఘోరపాపమైన పనియని
 తెలియలేకపోతిరా?

ద్రావిడ ప్రాకరణము.

ఉ. సాదులు సర్వదా విడక † శౌరిమనంబున గొల్పుచుందు, యా
సాదులపై న నీర్వ్యగొని † చౌరులయట్టుల శిక్షణేతురే
సాదులయందుఁ గేశవుడు † సత్యముయుండు నటంచు తండ్రిశా
స్త్రాదులయందుఁ జూడఁడె, స † దా కలుషంబని యోజనేయడే.
పాపము! ఘోరపాపము! మహాపాపము!! శీఘ్రగతి నీరిని బంధవిము
క్తుల గావించుము.

భటు—మువరాజా! మీతండ్రిగారి యాజ్ఞ నతిక్రమింప వలచుపడ
దు. పోయి మీనాయనగారితో నీసంగతి విన్నవించి స్వరలో
దోడితెచ్చువఱకు వేచియుండుడు.

[నిష్క్రమించును.]

సహ—(బంధముల నడలించి) మహాత్ములారా! వందనములు. మా
తండ్రి తెలియక జేసిన యీదారుణ కృత్యంబున కాగ్రహ
యత్త దిత్తులుగాక నిత్యానంద హృదయులై మీ మీ ఆశ్రీ
మంబులకు దయచేయుడు.

మాని—చిరంజీవుడవుకమ్మ సహదేవా! నీభక్తికి మెచ్చితిమి మేము
బోయి వచ్చెదము.

(ఋషీశ్వరులు నిష్క్రమిం చుచు.)

సహ—మాకులుంబునఁ బుట్టినవారి కేలనొకాని, యిట్టి విపరీతబుద్ధులే
బుట్టుచుండునని నిన్ననే నాపాతశస్త్రములో చదివెయుంటిని
త్రిమహావిష్ణు శక్తి గ్రహింపనేరక మావారు విరోధులై వివి
ధకష్టములకు పాలై తుదకు నాభగవంతుని చేతిలో హతులై
అనన్యమోక్షపదవి గాంచుచుండిరి. యతీశ్వరులం బంధించి
వారినోట నీచమాంసాదులఁ గుక్కి బహుశ్రమలపాలుఁజేసి
ఘోరపాపంబునకు లోనైన మాతండ్రి నేమనవలయు? పా
పాత్ముడనవలయునా? లేక పరమభక్తుల పాలిట యముడనవల

యినా? ధరణీపాలురు చేయవలసిన ధర్మకార్యములకు మారు దారుణకృత్యములా యిది. కటకటా! ఆమునీశ్వరుల శరీరము లెంత నొచ్చినవో వారు ఆకొఱడాదెబ్బల కెంతగా విలపించి పార్థింఁచితిరోకదా?

జరా—(భటునితో సహా పురేషము) ఓరీ! శు శ! ఆపశువులను బంధ విముక్తుల గావించితివా? భటుడా! నీవుపోయి నాయాజ్ఞగా మనభటసమూహమునకు వెళ్లి ఆమునీశ్వరుల బట్టి కట్టింపుము పొమ్ము.

సహా—తండీ! ఇదేమి కూరపరిపాలన తండీ!

అనుబంధము 2

భగవద్భక్తుల శిక్షింప మనతరమా? సగులయందు శౌరి నిత్యము కనిపెట్టుకొని యుండును.

గీ. ఎవని కారుణ్యవృత్తిచే ♦ నీజగాన
వివిధవిధముల జీవులు ♦ వెలయుచుండు
నట్టికేశవు భజయి చు ♦ నట్టిపరమ
భక్తులను శిక్షజేయ నె ♦ వ్యతిరేకము.

జరా—బాలకా! నీవుచిన్నవాడవగుటంతేనీ నిజానిజంబులు గ్రహింప జాలవు. నీవు పొమ్ము గృహంబునకు. భటుడా! రమ్మ. వారిని బట్టి కట్టి రథంబును లాగితము.

(నిష్క్రమింతురు)

సహా—ఆహా! చెట్టు చెడుకాలమునకు కుక్కమూతి పిందెలు పుట్టు నన్నట్లు, మనుష్యులకు కూడ దురుద్దేశములు పుట్టుచుండును. కానిమ్ము నేపోయి నాజనకుం బ్రతిమాలి సాదుజనలం కాపాడెదగాక!

(నిష్క్రమించును.)

2 వ. రంగము.

గిరివ్రజపురచైరసాల.

(బర్బర, సింహళ, ద్వీవిడ, కళింగదేశాధి రాజులు కారయందుండుడు.)

అనుబాధము 3.

బర్బర—హా! వసుదేవనందనా! శ్రీహరీ! మావిన్నపముల నాలంకి
 కవా? ఓ నారాయణా! మమ్ము రక్షింప నితవట్టుదలయా?
 పరాత్పరా! పాపాత్ముడు జరాసంధుని పరిపాలన కన్నులారా
 గాంచి కానివానివలె నూరకొన్న మాగతియు మాని బృందా
 వళిగతియు నేమిగాను. రోజుకొక నృపాలుని బైరవీపూజకై
 వధించుచున్నాడు.

గీ. ఆలుబిడ్డలవీరి ధ ధ నంబులోడి

స్నేహబాంధవ్యములను త్యజించిరా

జ్యములకై దూరస్థులమగుచు భువినిఘోర

బాధనకుజక్కినాము కా పాడుదేవ!

సింహ—ఎట్టిమహారాజులకెట్టి మహాపదలు ఘటించితీరనవి. 4రమేశ్వ
 రా! దీనబాధా! జరాసంధుని దుండగముల నెప్పుడు హరింతు
 వో? అహోరాత్ముని యనువులనెప్పుడు దీతువో? తావకీభక్తు
 ల నెల్లప్పుడు రక్షింతువో? అంతయునీదేబాధ్యత. ఈజీవహిం
 సకుని హతమార్పము.

శా. శ్రీరామా! యనుకొంటిచిత్తమున నే చేతులకడుమోడ్చిన
 త్కారుణ్యంబునబ్రోవుమంచునిశితా దాసుండ జోహారులో

కారుణ్యకర! గాంచి దుండగులలో † క బుదుబోకార్పియుక
 గారాబుబుననుమ్మ నింకెపుడు ర † తుండేతువోమాధవా!
 ద)వి—కృష్ణ! రూపజితస్మరాయా! రక్షింపుము. భక్తవత్సలుడవు
 కావా? భక్తుల రక్షింపలేవా?

ఉ. రూపజితస్మరాయ గన రూ † ఢి సురోపస్వభాపకాయ దో
 మాపహరాయ భక్తసుజ † నాశ్రయముఖ్యపుకారణాయ స
 త్రాపనసంస్తుతాయ వసు † ధారమణాయ పరాక్రమాయ పృ
 థ్వీపయివందితాయ నిజ † ధీరగుణాయ నమోనమోనమః.

ఓనారదాదిమహామునివందితాయా! నారాయణాయా! ఇంకను దయ
 వహించిరావయా!

(నారదుడు వ)వేశము.)

నార—(స్వగ) ఆహా! దుర్మార్గులకు తావిచ్చిన దోషరహితులను
 సహితము దుర్భరదుఃఖకూషమున ద్రోయించి బహుశ్రమలం
 బెట్టుదురుగదా! ఈజరాసంధుని దుష్టపరిపాలనము ఎంతకు
 విజృంభించినది. కటకటా! ఈసాధుజనసమూహముపడు శ్రీ
 మ చూడఁజాలకుంటిని. కానిమ్ము, జరాసంధుని దుష్టపరిపాల
 న విధానమున నాత్మద్వారకొంతచల్లార్చుకొనుటకు అవకాశ
 ము గల్గినది.

గీ. సంతలేము కయ్యమునుబెట్టి † సంతసంబు
 గాంచుమని వాసియుండెనా † కమలభవుడు
 హితకుఫలంబు చేకూరె † పసుధనేడు
 దోషదీమానరక్షణ † రూపకంబు.

పుట్టించిన వరబ్రహ్మ భోజనమేల పెట్టకుండును? ఇప్పుడీ జరాస ము
 మారణోపాయమొనర్పవలయు (అలోచించి) ఆ. నేనిప్పుడ

మీచు నరపాలకుల నూరడించి, ఈసామజనులకు ధైర్యముజెప్పి,
ద్వితీయపాండవుడైన వృకోదరునిచే కృష్ణార్జునుల పోర్థలం
బున జరాసంధుని యహఃభావమునకు చేటుగల్పించెదనుగాక!
భైరవీపూజ నెపంబున గాజులనుకూడ వధించుచున్నాడు.

(సమీపించుచున్నాడు)

రాజులు—(అందరు) నారదముసీశ్వరా! నమస్కారములు.

నార—సుఖభవః! మహాపురుషులారా! మానులారా! విచారింప
కుండు. కొలది దినములలో భీమసేనుండు కృష్ణార్జునుల సహ
యంబున జరాసంధుని యసువులం హరించి మిమ్ము కారాగార
విముక్తులఁ జేయుగలడు. కావున అంతవఱకు ధైర్యము నవలం
భింపుడు. నేనిప్పుడేపోయి వారి నీకర్తవ్యమునకై పోతాన
హించెదను.

రాజులు—మహాత్మా! ధన్యులము.

నార—మీకు ధయములేదు. శీఘ్రమే మీకర్పణములు జాయగలవు.

(నిష్క్రమించును)

(తీరబడును.)

పీఠమాంకము సప్తార్ణవము.

౬౦

ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము.

ద్వితీయాంకము.

కుంచపాండవులు ఉడితొసననులపైనుండి నామరూప

గానము చేయుచు ప్రవేశించును.

అనుబంధము ౩.

నార—(స్వగ) ఈసభానిర్మిణియు నిజము కొంపపాండవ మహావైర వృక్షంబునకుఁ బోవెయైనది. ఈసందర్భమున బొండురాజు నృత్తాంతంబుగూడ పాండవులకుఁ దెల్పి రాజసూయాధ్వరనిర్వహణంబునకు మార్గముచక్కగఁగల్పించి కురుపాండవ వైరాసలమును విజృంభింపఁజేసెననుగాక ! అదుష్టజరాసంధ శిశు పాలురుగఁగించినగాని లోకాదిష్టము, లోకవిచారము తగ్గదు. అనన్యలభ్యమున పూర్వనిర్మితమునగు నిట్టి సభాపీక్షణము కన్నులపర్వంబొనర్పఁజేయుచున్నది. పాండవ విద్యేషులైన కౌరవులకు నేనిర్వచింపబోవు రాజసూయాధ్వర నిర్వహణము దోహదము కాకపోదు. కానిమ్ము, నేనప్పుడేపాండవుల సమీపించి పాండరాజు నృత్తాంతము విశదీకరించెదను.

(పాండవులకు సమీపించును.)

ధర్మ—తమ్ములారా! ఆవీణగానము నారదమునిపుంగవునదనియె దో
చుచున్నది. ఆయతీశ్వరుం దోడితెచ్చెదమురండు.

అర్జు—అన్నయ్యా! నేడుమనమెంతయు ధన్యులము.

(అందరు నారదుని తోడ్కొని తెచ్చుచున్నారు.)

ధర్మ—(చేతులు మోచి)

సీ. వ దనమోలోక † వందిత సుగుణ వి

ధాతృనూజన † తలమునీకు

భీము—(కరములముకుళించి)

క్షణుతిశతములు య † పారసుందరరూప

నిత్యసమ్మోదము † నీకనీకు

అర్జు—(హస్తములుజోడించి)

తెంకణాలోనిష్క † శంక పంకజనేత్ర

కామవిహీన సు † గామనీకు

నకు—జేజేలులోన పశ్చిద్ధమానీశసం

స్తవముఖ్య సద్భ్ర † చారిసీకు

సహ— గీ. ఘననమస్కారశతములు † గర్వచతుల

గర్వపరిహార! కారణ † నిర్విహార

నారదా! శారదా ముద్దు † నందనా! వి

శేష వేదపారాయణా † స్థిరమునీకు.

సార—కళ్యాణసిద్ధిరస్తు! ధర్మరాజా! నీమెంతయు నదృష్టవంతుడవని
దలఁతును. యేమందువేని నిరంతర సత్యవ్రతాచరణుడవైన
నీకునాన్నత్యమునకున్న—నీపృథ్వావమునకున్నా తగిన మయ
సభాప్రాప్తి లభించినది. రాజాధిరాజువై, సకల మహీచక్రం

యినకు నేకచ్చత్రాదిపత్యము వహింపగల మహిషాలుడవు,
ఈసభ నీమటివానికి రహ్మంబుగాని సర్వదా క్రూరస్వభావు
తెన కొరవే దులకుఁ నర్హును ?

ధర్మ—మునీశ్వరా ! అయ్యది తనువంటి మహాభాగవతోత్తముల కరు
ణావిశేషమేగదా?

నార—తాబా! కాదు కాదు. నీయొక్క అపూర్వసత్యవ్రతాచరణమే,
నీకీర్తి! కారణము అసత్యచరిత్రకులును—కటస్వభావులును
అయిన కొరవేదులకు యిట్టి యశము ఘటించునా ?

చ. ఘనులగు పాండవేయులకు + గాక సభాపరిపాలనంబు యీ
విషయ విహీనులైన కురు + వీరుల కేలను కాల్పనా? భువి
కని వినలేదు యిట్టిసభ + కార్యధురీణయుధిష్ఠిరా! భవద్
ఘనయశమిగ లోకమున + ఖగనున మోగునుగాక నిత్యముగ.

ధర్మ—మానికుఁజరా! మీరితఃపూర్వం బెచ్చటనైన నిట్టిసభలం
గాంచిన, నాకాసభావిశేషము తెలిసిగిచి నన్ను గృతార్థుని
జేయుడు.

నార—యుధిష్ఠిరా! అన్యసభల విషయమునకేమిగాని, మయుని శిల్పి
విద్యాప్రవీణత మహస్యసామాన్యమని పొగడవలయునుగదా !
ఆస వృతద్వార మహాత్యము మయుడు నీకు విశదీకరించి
వచించియున్నాడా?

అర్జు—పూజ్యసీయా ! కపటహృదయులును—కలుష ప్రవర్తకులును
అయిన దుష్టగురుజులకు యీసంవృతద్వారము వివృతముగను,
వివృతద్వారము సంవృతముగను గాల్పించునని, ద్వారక్రభా
వము మయుడు వచించెను.

ధర్మ—నారదఋషీంద్రా! మయుని ప్రభావము తమరెఱుంగనదియా?
దానికేమిగాని, దేవేంద్రుని సభావిశేషములను—ఆమహావైభ
వములను విపులముగ నెఱిగించినను ధన్యనిజేయుము.

నార—(స్వగ) భీ! ఈ ప్రసంగ సందర్భమునఁ బొందునృపాలుని వృత్తాంతము వచింప నవకాశము చిక్కినది. జరాసంధశిశుపాలుర సంహారమార్గము స్వకపోలకల్పితముగఁ గల్పించి, శ్రీకృష్ణ జరాసంధ వైరాసలమునకున్నా—కారవపాండవ వైర వృత్తులకున్నా—కేనిర్వచింపజోవు రాజసూయాధ్వర నిర్వహణాదు దోహదముగావించి అమందానందకందభిత హృదయుడ నయ్యెడఁగాక! (ప్రకా) పాండవజ్యేష్ఠా! యుధిష్ఠిర భూపాలా! త్రిలోకాధిపతియు, బూర్వదిక్పతియునగు శచీపతి సభకున్నా—మీ సభకున్నా గల విశేషమేమనఁగాఁ నచ్చట రంభోపురాంగ దేవతేశ్వరు నాట్యముచేయ, యమ వరుణ కుబేరాదులును, హరిచంద్రుడును కొలువ శచీపతి సభ నలంకరించి యుండును. * హృదియే విశేషము.

ధర్మ—ముసీంద్రా! నుదీయస్రియజనకుండగు యముని సభ ఎల్లందును.

అర్జు—యజ్ఞనకుండైన వాసవసభావిషయములకేమిగాని, నారదా! వైవస్వతుని సభావైభవములు దెప్పుము.

భీము—కలహాస్పిరూ! సభావిషయములకేమిగాని, ఒక్కమనఃసూకోశము నన్నుపీఠించు చున్నయది. యెద్దియన, హరిశ్చంద్రుడే అమరపదవి నొందెననినది. చి యు టిని. హరిశ్చంద్రుడంతటి భూమియుండు మాత్రుఁగి పాదురాజు దే వేంద్రోత్తమునలేడా?

నార—(స్వగ) ఈభీముసేయఁడు దొంగికదిపినాఁడు. నాకోర్కె నెరవేరు ననుట సత్యము (ప్రకాశముగ) మీజనకుండు వైవస్వతుని సన్నిధియున్నవాఁడు.

అర్జు—(స్వ) ఆహా! హరిశ్చంద్రుడంతటి భునుండు యమలోకవాసంబున నుండుటకు కారణమేమైయుండునో? అన్నయా! మన తంకి వైవస్వతుని సన్నిధి నుండుటకు హేతువెద్దియోగదా?

ధర్మ—విధితనయా! నారదా!

గీ. ఘనహరిశ్చంద్రబోలు మ + జనకుజ్జన
పాండు భూపాలుడే యమ + పట్టణమున
నిడుమలను గుడుచుటకు నే + మేమిచోప
ములను జేసెనొ నచియింపు + మునకులే ద్ర

నార—శమనపుత్రా! మీజనకుండు దోషరహితుడు, పుణ్యుడు, మీతండ్రియందును హరిశ్చంద్రునియందును కించెద్ వ్యత్యాసముగలదు. రాజసూయము సకలరాజులు భయంబునంద సాదుజనసమూహమతి సంతోషముజేంద, శత్రురాజులు కన్నములంకట్టి, బ్రాహ్మణోత్తములగు భూరిసంభావన లివ్వ సర్వజనసుఖంబుగ నిర్విఘ్నముగఁ దగ్గఁకుండు నెరవేర్చె. అద్దానంజేసి హరిశ్చంద్రుడు వాసానాలోక్యంబు గాంచనర్హత గలెను.

నకు—నారదఋషీంద్రా! రాజసూయము మేముజేసిన మాతండి? స్వర్గోపసుఖవిష్టుండుకాదా మేమి?

నార—కాకేమి? ధర్మరాజా!

చ. ఘచులగుమీరుపూడ మఖ + కర్తమువిగ్విజయంబుఁగాధర
మునిజనులెల్లరుకోకరము + మోదమునంద సమస్తరాజులున్
మనమున భీతినొంద ఘన + మానవసాధ యొనర్చితేని మీ
జనకుండు దేవలోకసుఖ + సంపదగాంచు నిజంబు ధర్మజా!

అందును నేవచింపఁబోవుచుండ మీరడ్డుతగులుటచే మఱచితిని. మీ తండి నేను యనులోకమునకు బోవ నన్నుగాంచి భూలోకమునంగల నాకుమారులతో నీసంగతికూడఁదెల్పి రాజసూయ యాగముచేయించి నామితములం బొప్పుమని నచింపెను,

భీము—తండ్రి! విపాదముదీర్చ బిడ్డలకు ముఖ్యకర్తవ్యము కావున,
అన్నయ్యా! మనమును రాజసూయయాగము నిర్వర్తింతుము.

నార—శమనాత్మజా! విచారించెదవేల?

గీ. శాంతచిత్తుండవుచును ♦ సార్వభౌమ
కదవిగొన్ననజాతస ♦ ద్వైరీవీవు
ధర్మజా! నీకసాధ్యము ♦ ధరనుగలదె
శీఘ్రగతిరాజసూయము ♦ చేయుమధిప!

శ్రీకృష్ణవరమాత్ముడు నీకు అప్తబంధువైయుండ నీరాజసూయయా
గంబునకు మరేవైనాదముగాని శత్రురాజుల భయంబుగానిఁ
గల్గనరదు.

భీము—ఏమి? గదామాతృద్వితీయుండనై యాగసాలకడనేను నిలు
చున్న శత్రురాజులు సామంతరాజులు కారా? రాజసూయ
యాగంబు నిష్ఫలముజేయు సాహసించుపశువు బ్రతికిబయట
పడగలఁడా? అన్నయ్యా! నీవిచారముమాని కర్తవ్యమునకై
యోచింపుము.

చ. ఎలమినిరాజసూయమఖ ♦ మేయదిపూర్తిగఁజేసి తృప్తిబా
ధలు సమయింపజేసి శుప ♦ ధాబగు స్వర్గసుఖాబుగూర్చినకా
కలియుగమందెగాక, కన ♦ గన్ జగతీత్రయమందుఁ బొందుపు
త్రులఘనకీర్తిమ్రోగునుమి ♦ దుఃఖమదేలనువీడు మగ్గిజా!

అర్జు—అన్నయ్యా! నారదునివాక్యమునం దన్యతములేదు. రాజసూ
యయాగముచేసిన మనతండ్రి యనన్యకైవల్యంబుగాంచును.
కావున నీవిచారముడిగి దిగ్విజయోపాయంబును రాజసూయ
యాగ నిరహంకోపాయంబును యోచింపుము. అన్నిటికి మన
కేడుగడయైన గోవిందుడు మనకు బంధువైయుండ విచార
మేల?

గీ. ఎలమిక్షత్రియుడైబుట్టి ♦ యెల్లరాజ్య
ములకుఁ ప్రభువైనవాడు నీ ♦ భూమియందు
రాజసూయమఖంబె హ ♦ ర్నముససల్పి
రాజధర్మముగనవలె ♦ జేజమెసగ.

నార—రాజా ! ఇంకనాకు దడవౌచున్నది పోయినచ్చెదను. రాజ
సూయముమాత్రము నెరవేర్చి నీలండికి మోక్షంబు ఘటించ
సేయుము. (ఓహోమించును.)

ధర్మ—తమ్ములారా! ఇప్పుడు కర్తవ్యమేమి? రాజసూయముమాట
నాకేమియు స్ఫురింపకున్నది. చేయుదమా? మానుదమా?

భీము—యాగమునేలమానవలయును. శరమపవిత్రమైన కుంతీపాండు
సృపాలులకు పుత్రులమై జగద్విఖ్యాతిగాంచిన శూరులమై
లండిదుస్థితి చెవులారవిని చవటలమై మూలదూరిన పృథుచ
మున తీరని యవమానమునకు పాత్రులముకాగలము. అందు
ను నలుగురలో తలవంపులు ఘటించితీరును.

ధర్మ—తమ్ముడా! వృకోదరా! నాయభిప్రాయమేమనగా, రాజసూ
యాధ్వరనిర్వహణమున పృథుచమున విలయసమమగు ఘోర
మైన యుద్ధముగల్గుననియు, ఆకారణమున గొప్ప హింసగల్గు
ననియు నాసంశయము.

అర్జు—అగ్గిజా ! పృజాసంక్షోభమనియు, హింసయనియు, రాజసూ
యము గావించకుంటిమేని, తీరని యవమానమునకు పాత్రుల
ముకాగలము.

ఉ. ధారుణిరాజసూయమది ♦ దండిపరాక్రమచతుల్ విధిల్లి
వైరులబాధకేవెఱచి వ్యర్థము ♦ జేసిరటంచ భూజనల్
చేరిపించుకోరే? కడు ♦ ఛీ యని నిదను సేయరేయికి
తీరునజాటుచుండరె యు ♦ ధిష్ణిర! యాసడికోర్చియుందురే.

నకు—అన్నా! ఆయననిందమాట యటుంచుము.

ధరణితనయులగన్నట్టి ♦ తండులకిల
భూరిఫలమేమి? పుత్రులు ♦ పుట్టినేమి?
పుట్టియున్నను విశ్వాన ♦ ముచు హరించి
సద్గతుల్ గూర్చువిజయతుల్ ♦ సహజగుణము.

హ—ఘోరాజకి భీతిల్లి కన్నతండ్రికి దుర్గతుల గల్పింప పుత్రులైన
వారికికూడఁదు.

గీ. ఘుచుడగు బ్రహ్మగాని శం ♦ కరుణఁడెగాని
వాసవుఁడెగాని యలవైవ ♦ స్వతుఁడెగాని
వచ్చుఁగాక యుద్ధమునకు ♦ వసుధమనము
రాజసూయంబుమానంగ ♦ రాదునిజము.

భీము—అన్నయ్యా! యుధిష్ఠిరా! ఈరాజసూయమాగమాహత్యము
న మనకెతయు కీర్తిగల్గుటయెఁగాక దానంజేసి మీదుమిక్కి
లి మనకెన్నియో శుభంబులు ఘటించును.

సీ. తాతమత్రాతల ♦ పాతకజాలంబు
లవి పటాపంచలై ♦ యరుగుటాకటి!
నిరకరాధులకెన్నో ♦ యిక్కట్లు గల్పించి
శిక్షించు నృపతులం ♦ చెండుటాకటి
వెల్లరాజులమండ్రి ♦ యింపుగగన్పునుల్
ప్రకటితబలముచే ♦ బడయటాకటి
పాండుసూనులయొక్క ♦ ప్రతిభావిశేషంబు
పండితార్యులనోట ♦ పడుటయొకటి

గీ. శమనపురమున శ్రమజేందు ♦ జనకునకు, య
నన్యకైవ్యకదవి నో ♦ నర్చుటాకటి

అన్ని కార్యములును నొక్క యజ్ఞముననే
సిద్ధపఱచుండ అగ్నిజా! చిత్రయేల?

అందును మనకన్నివిధముల తోడునీడైయున్న మనమేకబావ శ్రీకృష్ణమూర్తి మన సన్నిధినుండ సంకోశమే ?

ధర్మ—తమ్ములావా! మీ కెల్లరకు రాజసూయయాగమునకు దధిలాష యున్న నేనేల వలదనవలయు. అంతయు గోవిందునిపైనిడి, యాగాచరణకు పూసికొందము. శమ్ముమా! ధనంజయూ! నీవిప్పుడే సత్వరగతి కొందరు చారులతోసహా రథంబునెక్కి ద్వారకకుంజని శ్రీకృష్ణమూర్తితో నీయుదంతమెరింగించి కా ర్యాలోచనంబుగిరి అమహాత్ము నిచ్చటి కొకసారి తోడితమ్ము.

అర్జు—అమహాత్ముని యనజ్ఞవడయటయే ముఖ్యకర్తవ్యము అట్లే పోయివచ్చెదను.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

2 వ. రంగము.

ద్వారకాపురి.

(కృష్ణార్జునులు ఆసీనులైయుండ తెరలేచుచు)

కృష్ణ—బావా! నారదుడట్లు వదించెనా? అట్లైన జరాసంధ శిశు పాలుర కాలముకూడ చేరువైనది. రాజసూయయాగ విధ్వంసకులు పారులేళ్లు యన్యులు ఎన్నడు విధ్వంసము చేయరు.

చ. భావలు మీకుగాని వెలు ♦ వానికి దోడ్పడ నెన్నడేనియు.

భూవలయంబునందు వఖ ♦ ముఖ కడు దిగ్విజయంబెయ్యాను, మీ

భావమునందు సుతయు ♦ మానముఁ జెడఁగఁ బోకుఁడికనే

బోవగఁ జేతుయ్యాగమును ♦ భూరికృపాత్ముడనై ధనంజయా !

అర్జు—మాధవా! నీయనుగ్రహము గల్గిన మాకెట్టి లోపమును గలు

గదు. ఇంద్రప్రస్థపురమునకు బతులుదేరుదము లెండు.

సేవ—(ప్రవేశించి) దేవా! జయము! జయము! ఎవరో ఒకభూపాలుకు

దేవరదర్శనార్థమై ద్వారముకడ వేసియున్నాడు.

కృష్ణ—లోనబ్రవేశ పెట్టము.

పుష్ప—(ప్రవేశించి)

గీ. రాజ్యమునెల్ల దాయల ♦ పాప్తిజేసి

భార్యలను జరాసంధుని ♦ వశముజేసి

అన్నిటికి దూరమైన రా ♦ జాధముండు

వ్రాణుతులిడుచుండె గొనుమ ♦ గోపాలకృష్ణ !

కృష్ణ—ఓయీ ! నృపాలా ! ఆపీఠమున ఆసీనుడవుకమ్ము.

పుష్ప—(కూర్చొనుచున్నాడు.)

అర్జు—ఏమీ ? జరాసంధుని పరిపాలన అంతకూర్తరిపాలనగ విజృం

భించినదా?

పుష్ప—మాధవా! ఆజరాసంధశిశుపాలుర దుండగముల వదింప నాకు

సిగ్గుచున్నది. వేయియేల పాపపుణ్యంబులకు వెలువక అనేక

ఘోరకార్యముల జేయుచున్నారు, భైరవీపూజ నెవంబున

నృపాలురను వధింపుచున్నాడు.

కృష్ణ—ఆకూర్తుల దుర్మయములంత భయావహములుగనున్నవా ?

మాళవభూపాలా! విచారించకుము. ఎల్లియే జరాసంధుని మర

గము. పొమ్ము నీరాజ్యము నీకు మరల సంప్రాప్తిపడేసి నీభార్యాబిడ్డలను నీకప్పగింతును.

పుష్ప—(నిష్క్రమించును)

అర్జు—కృష్ణా! ఆజరాసంధుడు ధర్మవేత్తయని వింటినే? ఆతడింతటి దుర్మయముల కేలపూననో తెలియజెప్పుము.

కృష్ణ—ఆదురాత్ముడు తన్నుస్తుతించిన వారిని శిరశుపై నెక్కించు కొనుచున్నాడు. విష్ణువారాదించిన వారినిగాని, తనకు బుద్ధి జెప్పవారినిగాని, చావమోచుచున్నాడు. పృజాలోకము పరి పరి విధముల పరితపించుచున్నది.

అర్జు—దేవా! దేశమున కెంతటి దుస్థితిఘటించి తీరినది. ఆశిశుపాల జరాసంధులు మనబ ధు కోటివోనివారుగదా! అయ్యది మన కును అవమానహేతువే?

కృ—మనమిప్పుడే యింద్రక్షణమున కిరికి మీఅగ్రజున కీసంస్కృతి విశ దీకరించి, రాజసూయయాగ నిర్వహణమున నెట్టులైన ఆజరా స ధుని మన భీమునిచే జ పికవలయు లెమ్ము

గీ యిలజరాస ధశిశు పాల † కలుషచతులు

మనసినుగాని లోక † చూనవతు ను

సంతపింపరు కలుషాబు † సమసిసోచు

మానిబ్బు దాని కష్టముల్ † బాసిపోవు?

అర్జు—సేవకా! రథమును సిద్ధపర్చుము.

సేవ—(ప్రవేశించి) దేవా! సిద్ధపరిచియే యుటిని. దయచేయుడు.

కృష్ణ—అర్జునా! రమ్ము. మనమింద్రప్రస్థమునకుపోవుదము.

[నిష్క్రమించును.]

కృష్ణ—నిజంబునే చెప్పితిమి.

జరా—దుష్టా! నీమన?

లబ్ధ—నీపాలిట కాలయములమని? తెలిసినదా?

జరా—ఓరా! మీమీ వాగ్దోషములు మేరమీరుచున్నవే?

చ. నిజము వనింపలేనివినుఁ డి మగదాధిపుఁడైన వీరుఁడే

నిజ కరవాలవేటులచె డి నిక్కము కాలుని చెలజేప్పు, మీ

ద్విజమృష వేషముల్విడిచి డి వేగవచిపుండు మీరలెవ్వరో

ద్విజవరులైన దుందుభుల డి దృఢచుటయేలను దుర్మహాంధుఁడా!

ఇదె నీబార్హధిధికరవాలము. చెప్పుడు మీరలెవ్వరు? మీది ఏరా
జ్యము?

కృ—ఓరీ! కూరమాగఁడా!

ఉ. ఓరీ! దురాత్మ! మేము ధర డి యుజ్వల శౌర్యముతోడ నీపుర

ద్వారముఁజేరి దుందుభుల డి దర్శనుడఁచి, సుమంబులక కడు

సారసుగఁధమూల్యముల డి సాహసమొప్ప హరించి, చెచ్చెరక

ధారుణి నీదుయేపడవ డి తప్పక వచ్చినవారమీధరన్.

జరా—ఓరోరి! కపటబ్రాహ్మణ వేషధారులారా! నాయేపుగాదు.

ముందు మీప్రాణంబులం గాపాడుకొనుడు.

శా. ఓరీ! వంచకులార రోర్బలమునం డి యోరోరి మీమువ్వురక

ఘోరంబైన కరాసిచేగొనికడుక డి ఖోణీస్థలికగూల్చి నా

శూరత్వంబును వృద్ధిజేసెదను న డి తుచ్చరాత్మలేయైన దు

ర్వార పక్రియ మాటలం విడిచి గె డి ల్వంఠారె యుద్ధంబునం.

భీము—ఓరీ! పాపీ! నీతోఁబోరుటకు మువ్వురుకావలయునా? కమండ

లమాత్రద్విత్తియుండనై నేను నీతోఁబోరెదను. రమ్మ. నీయ

హంభావమణించి జగదృంభంబుదీర్చి, ప్రజాలోకమునకు శాం

తి గల్గుజేసెదను.

జరా—ఏమీ? కమండలమాత్రీ ద్వితీయుండవై నీవరుదెంచిన, కర
వాలమాత్రీ ద్వితీయుండై న నూసేవకుండు నీయేవడంచువా
డు. అధికప్రసంగము చాలించుడు. ప్రధనుమున మీరలెవ్వ
రో వచింపుడు.

భీము—ఓరీ! మేము సుక్షత్రీయులము, నీయసువులు హరింపవచ్చిన
కపటబ్రాహ్మణ స్నాతక వేషధారులము. వృద్ధిగాంచిన నీపా
ప ప్రభావము నేటికి ఫలించినది. రహ్మ

సీ. మానిపుంగవులన ♦ మానుషగతిఘోర
వహ్నిద్రోయించిన ♦ పాపఫలము
సద్ధర్మయుతులైన ♦ క్షత్రీయులనుజంపి
వారిభార్యల బట్టు ♦ పాపఫలము
ఆచారవతులు బ్రా ♦ హ్మణులనోటను నీచ
మాంసంబు గ్రుక్కిన ♦ పాపఫలము
నోరెఱు గనిపసి ♦ వారలఁగానల
పాలుజేసెయిట్టి ♦ పాపఫలము

గీ. నేటికిఫలించెనార! నిం ♦ కేలనిజము
ధాతవాసినవారై యి ♦ ధాత్రీనేటి
తోడననిపోయెచూపర ♦ దోర్బలంబు
లవనినినుద్ధించి జనుల భా ♦ రంబుదీర్తు.

కృ—దాష్టా! మేముఎవ్వరైనది గుర్తించలేకపోతివా? సావదానచిత్తు
డవై, భయంబుజెందక శ్రీవణపేయంబుగా నాలకింపుము.

గీ. ఇతఁడు సురరాజుపట్టి కి ♦ రీటి! ప్రధిత
వీరుండు ఘనుండు! మాగదా! ♦ యీతఁడే వృ
కోదరుండు! జగఁజెట్టి! సా ♦ కోశమేల?
వీరుకృష్ణుడననిమది ♦ నెంచు మిప్పుడె.

జరా—ఓరోరి! పిరికిశుప్రలారా! మీరా! మాయావేషంబున మా
మకశౌర్యంబునకు వెఱచి మదపురంబుజొచ్చి పౌరుషవంతుల
మని ప్రేయశుంటిరా? ఇక మిమ్మొబ్బార్హధిధిపాణంబులతో
విడువఁడు.

శా. బౌరా! వచ్చకులార! ప్రేలకుఁడు ని ధి క్కబేరుడున్నాడెడ
వైరుల్ మిమ్మిప్పుడెంచుబోనివను యా ధి పాలాక్షుడేవచ్చిన
శూరత్వంబునబోరుసత్పరను స ధి త్సూరాత్మలేయైనచో
ఘోరాజిన్నిలవండిరాక్షసులలో ధి గుల్తున్నిక భూస్థలిన్.

అర్జు—ఓరీ! మాగధా! భైరవపూజనీయు నెవంబున రారాజులంబట్టి
నిండుప్రాణంబులఁ దీసినందులకు నీపాశఫలము చేరువయ్యెను,
బౌరా! నీయజ్ఞానమునకు నేను మిగుల విచారించుచుంటిని.
ఏమందువేని? నీయంతటి దుష్టుఁడు—మూఢుడు యిక పుట్ట
బోఁడు.

కృ—పాపీ! అతిగర్వాధ వ్రనుత్తచిత్తుడవై ధర్మాధర్మవిచారణ
వ్యర్థముజేసి, ఘోరమైన క్రౌర్యములకుబూనిన నిన్నేమిసల్పిన
ను దోషముకానేరదు.

జరా—ఓరోరి చోరుడా! నిరంతరము నీచకృత్యా విలాసుడవై
యపాల కలుషంబునకు లోనైన నీవా నాకు నీతులగరపుట,
పాపీ! నిన్నిదె కాఁగని సన్నిధికనుపువాడను

కృ—ఓరీ! దుర్మతి!

జ. కరమతసోధనులైరల ధి పాలొనరించి కతిప్రతాపభి
చరఁగొని బల్కిఁగొరమపు ధి చింతఘటింపఁగజేసినట్టి, నీ
కరమయఘంబ ద్వృఢి ధి క్షయముఁగాంచవిధాతనేటితో
సరియనివాసేనాయువది ధి సకృముపేలకు దుర్మదాంధమా!

అర్జు—సాపీ! ఆబ్రహ్మదేవుడు నీయాయువు రేఖ నేటితో తుడిచివేసి
యన్నాడు. నీవు బ్రదుకఁ దలచితివేని, నీవు చెరసాలయం
దంచిన శృంఖలారను, సాగువులను వదలుము. లేదేని నీప్రా
ణంబు లా కాలునివీట కరుగఁగలవు.

జరా—ఓరీ! గర్వాధా! నాకుకాదు మౌమువ్వరకు నేను గొప్ప
గండముని ఆబ్రహ్మదేవుడు సంపూర్ణాయువు రేఖ మధ్యగా
పెద్ద గీటుగీచియుండె . నామూల విని నాకు శరణాగతులై
మిత్రావులను మరలుడు. వత్తయంత్రప్రభేదనంబు నల్లిన
జగజెట్టినని గర్వించుచుంటివా? నీశరవిద్యాప్రవీణత మల్లయు
ధవీరుండనైన నాకాలివేలికి సరిపోదు.

గీ. బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రీ ♦ శక్తి భువలే వద్భుజా
శక్తి భూతమునకె ♦ చాలనపుడు
మనుజులైన మీరు ♦ మల్లయుద్ధంబున
నిలువతరమె నన్ను ♦ గెలువతరమె.

భీము—ఓరీ! జరాసంధశశువా! అధిక వ్రసంగము కట్టిపెట్టము.

ఉ. భీములేల పెక్కుఘన ♦ భీముడు నిక్కపుమల్ల యుద్ధమే
కోరిపరాక్రమోదమున ♦ కోధకషాయిత లోచనంజయై
భారుణి నిల్చియుండ ఘన ♦ దర్పవచోక్తులవేల మాగదా !
పౌరుషమున్నక్షీప్రగతి ♦ భండనమందున నిల్చిగెల్వగా !

కృ—ఓరీ! క్రూరమాగధా! ఈతఁడు సామూహ్యుడనియూ నీయభి
ప్రాయము. వేయిగజంబుల బలముకలవాడు, భీముడని తెలిసి
కొనుము.

ఉ. దంతి సహస్రభూరిబల † ధాముడు సోముడు భీమమూర్తి దు
ర్గాతభుకాబలంబున ను † రాదులఁ గూల్చినమేటి, ఘోరకా
లాంతకు నేనిఁ డాయగల † యాహవరంగ ప్రవీణుఁడీతనిఁ
పంతముతోడఁ గెవ్వయల † బ్రహ్మవక్తఁబె దురాత్మ! మాగధా!

జరా—ఓరోరి! పిరికిపందలారా! పేలిగుడు నాబలంబునకు, నాలా
వునకు—నాయీదునకు తగిన మోనిషి లభింపక విచారించు
చుంటిని. అందు కీతఁడు లభించినందలకు యత్యంతానందుఁ
డనైతి. రండు ఆహారంగ ప్రదేశమునకే రణమొనర్తము.
అప్పుడు నాదుర్వార బాహుపరాక్రమభావము మీకు తెల్ల
ము కాగలదు.

భీము—తెచ్చగవదించితివి రమ్మ.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

4 వ. రంగము.

(బొటరిగ కాలనేమిబొట్టు ప్రవేశము.)

కాల—భీ! నేడుజరాసంధునిమరణవార్తా శ్రవణంబున సర్వజగంబు
లు ధన్యతగాంచినవి. మహానిజనసమూహమంత్యతనంతోష
స్వాంతమున లేచినివాసంబులకుపోయిరి. బ్రాహ్మణోత్తములు
బ్రహ్మనందపరవశులైరి. యింతయేల జగత్కంతకమునశించి,
రాజ్యము నిజధర్మాధర్మవిచారణకుఁ దొరబడి సౌఖ్యతగాంచు
నని రూఢిగావదించుటకుకూడ సూచనలు కనిపించుచున్నయవి

రాజశేఖరులు వారివారిరాజ్యముల వారు స్వీకరించి భార్య
సుపుత్రులతో ధన్యులైరి. మామగధరాజ్యమునాడ దుష్టజరా
సంధుఁడునుండినను పరుల గుస్తగతమునంబడక, జరాసంధుని
కుమారుఁడును, కరుణాసముద్రుఁడును, హరిభక్తాగ్రేసరుఁడు
నుయైన సహదేవుని వశమాయెను. శ్రీకృష్ణధగవానుఁడు
సహదేవునకే రాజ్యము వ్యూఢిపేకము జేయించెను. అల్లదె
కృష్ణభీమాద్జునులను సాగనంపుచూ సహదేవుఁడు స్వసేనాసమే
తుడై వ్రేవేళింపుచున్నాఁడు నే నిచ్చగింతురుగాక.

(నిష్క్రమించును.)

(కృష్ణభీమాద్జునులు సహదేవుఁడు వ్రేవేళింతురు.)

కృ—బాలకా! నీతండ్రి మరణమునకై విచారింపక సుఖముగ రా
జ్యంబేలి చిరంజీవుడవుకమ్మా. నీవు బాల్యదశలోయున్నను అ
ధికౌదార్యుండవును సకలసద్గుణ సమవృత్తుడవును అని బొగడ
వలసియున్నది మీతండ్రి హింసింప సకలరాజమానిభాగ్నా
ణ సమూహజలనెల్లరను బ్రజాక్షోభము సహింపజాలక విడి
పించునుని వేదధుబుల పార్థించినను విననందున నితఁడని
సేయవలసివచ్చెను. నీజనకుఁడు నాకుఁ బగతుడైనను నీవు
నాకు ముఖ్యనిహితుడవేయని నమ్ముచున్నాను. మరణించిన
మీజనకునకై విచారముగూరుము. ఆతఁడు యశస్యకైవల్య
పదివిగాంచెను.

సహ—జేనజేనా! నారాయణా

ద్రాక్షదీపస్తావనాపరణము.

ఉ. నాపితరుడు వైరియను ♦ నామము మానసమందు నెంచి, యే
పాపమెఱుంగనట్టి నను ♦ బాయుట మీకు హితంబుగాదు, నం
తాపమదేలనాకు ? నను ♦ తావక పుత్రుని యట్లు జూచినన్
యోపరమాత్మ కృష్ణ సు ♦ గుణోద్వల దివ్యశరీరగావుమా.

ఉ. తల్లియు దండ్రియుఁ మరియు ♦ దైవము స్వము నీవెగాన, నా
యుల్లమునందు వేడెదను ♦ యోచనయేల పరాత్పరా ! పృథ్వా !
చల్లిని నీదయారసము ♦ చల్లి కృతార్థునిజేసి తావకీ
ఎల్లపృథ్వావ కీర్తియెడల ♦ మీఁ కడునింపవె శ్రీరమాధవా !

కృ—కుమారా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. నీవు నాముఖ్యబంధు సమూహ
పులోని వాడవును—నాభక్తజన సమఘపృథ్వానుడవును కాక
యన్యుడవగుదువే ?

అర్జు—ఓయీ! సహదేవా! ఈవాసుదేవునకు, వైరియను వాడొకండు
ప్రపంచమునఁగలడా ?

గీ. భక్తజనములు శ్రీకృష్ణ ♦ బాధుజనులు
కూర్జనములు పరమాత్ము ♦ వైరిజనులు
వగనుసాధించు జనులు స ♦ ర్వజ్జరిపులు
శరణు జొచ్చిన జనులుఁ గే ♦ శవుని హితులు.

భీము—సహదేవా! నిన్ను వాసుదేవుఁడు యిప్పుడు నిక్కము రక్షిం
చెను. ఇంకను రక్షింపఁగలను నీతండ్రి చావునకై మాతృము
మనంబున వగలాబాగలక భగవదారాధనా తత్పరుడవై
సుఖంబుగ రాజ్యంబేలు కొనుము.

సహ—అయ్యా! శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముఁడు ముఖ్యదైవమై గాపాడు
చుండ, యింక నాకు యన్యవిచారమేల? నేనెంతయు ధన్యు
డను. ఏమందు గేని?

గీ. ఘోరపాపంబులవియ్యెల్ల † గూలిపోయె
ప్రజలబాధలు శమియించె † భక్తమూర్తుల
కష్టములుబాసె, నృపతుల † కారలుఁడిగె
నవనితలమెల్ల ధన్యత † నందెఁగాదె.

కృ—సహదేవా! నీవు చిరజీవివై సుఖంబుగ గాఢ్యంబు పాలించు
కొనుము. ఇంక మేము పోయినచ్చెదము.

అర్జు—మగధభూపాలా! సహదేవా! ఇంక మేమెంతమాత్రము నాల
శ్యము సేయరాదు. చెచ్చెర యిచ్చప్రస్థపురంబునకు జనవల
యు. నచ్చట మాయన్న యుక్తిగఁడు రాజసూయాధ్వరముఁ
గావింప కుతూహలుండై యున్నవాఁడు. ఆయాగమునకు
నిన్నును రావలసినదని ఆహ్వాన మబుడదము. అప్పుడు నీవు
కూడ తప్పక రావలయునునుమా?

భీము—సహదేవా! తప్పక నీవువచ్చి మారాజసూయాధ్వరముఁ దిల
కించి గౌరవము బడయుము.

సహ—అయ్యా! భగవాతుఁ డనుగ్రహించిన, తమయాగము పూర్తి
కాక యుండునా? అటులే వచ్చెదను.

కృ—సహదేవా! యింక మేము పోయినచ్చెదము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

(తెవ్వారైనను.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

ఓం

చైతన్య ప్రసాదము.

తృతీయాంకము.

స్థలము—యింద్రప్రస్థపురమందలి రాజవీధి.

(గానముచేయుచు నారదుఁడు ప్రవేశము.)

అనుబాధము రి.

నార—(స్వగ) భీ! నారదుని కలహాశలవృక్షము వ్యర్థమానా? ఛ
లించి తీరుచున్నది. కూర్మరాజుసంఘుని సంహారకారణముతోనే
లోకసంతాపమంతయు సంతమై యత్యంత సంతోష స్వాంత
భరితమైనది. ఇక దుష్కశిశుపాల పశువు మణియవలయు. రాజ
సూరూధ్వరసిర్వహణమార్గమే కలుషసంహార ప్రహారమైనది.
ఎందరో దుష్టులు హతులైరి. యి కను హతులవనున్నారు.
రేపటిదివసముతో రాజసూయము పూర్తికాగలదు. అప్పుడు
తప్పక నాశిశుపాల పశువు కేశవుని శిరభక్తానల పాసమునకు
జక్కి నాశుగతి ననువుల బాయగలడు. ఆహా! పాండవుల
రాజసూయయాగమపూర్వమై, జగద్విఖ్యాతమై, సర్వజనానం
ద కందళితసంఘాసమై యొప్పారుచున్నదిగాదా! అసీతుహిమా
చల మద్యస్థమ, మహిపాలులెల్లరుం పాండవదండి ప్రచండ

భండనదవాగ్నిజ్వాలల కోర్వజాలక భయోత్పాత సంధాన
చిత్త భ్రాంతులరై —రథగజతురంగ వాహనాదు లొసంగు
వారు కొందఱు—ధనకనకరత్నాది ద్రవ్యము లొసంగువారు
మరికొందఱు—వేయిమాటలేల? ఎవరికిగల్గిన ద్రవ్యముల వా
రొసంగి పాండవులకు సర్వవా విధేయులై యుండిరి. బ్రాహ్మణ
సౌతర్పణ లకరిమితము. వికలాంగులైన పౌజాలోకమునై జూపు
పేసె మగణ్యము—అనిర్వాచ్యము. పండితలోకమున కొసంగు
పాఠోపేక్ష మపారము. ఇతటి నై భవోపేక్షమైన మహారాజ
సూయాభ్యుప నిర్వహణచూ కొరవే దుగిలకతి విచారకారణ
భారము కాకయుండునా? దుర్యోధనున కియ్యది పరాధపథుల
ముఁ గాకుండునా? చూచెదగాక. అల్లదే బ్రాహ్మణసమూహ
ము పాండవయశఃకాంతను నుగ్గడించుకొనుచు నిదారికేవచ్చు
చున్నారు. నేనును ఆపాండవులకడ కరిగెదగాక.

(సమ్మోదింతును.)

[కొందఱు బ్రాహ్మణులు పరీక్షేషము]

1. బ్రా—విన్నాఁదోయి వెంకంబాబ్బా! ఈకుర్రోనెధవకుసహా సంధాన
వన మంతో సమంగాఁ కావాలక్ష. నిన్నటిరోజున మనబ్రా
హ్మణ సమూహమునకు సంభావనగాఁ నొసంగిన వేయి సవ
రునుల బుగారము మంతోపాటు సమంగా పూచుక బెల్లాడు
గదోదోయి?
2. బ్రా—మహాచక్రివర్తి! అజాతశత్రువునైన ధర్మరాజు భూపాలుఁ
డొసంగిన సంభావన లపారమునుమా? ఆమహానుభావుని
సర్వదా స్తుతింపవలయునేకవా!

3. బా) — పమిపోయి! సుంకంబాట్టా! మహాచక్రివర్తి ధర్మభూపాలుడు. మనల నెల్లరను సమంగా పంచుకోమని గాదపోయి సాభావనలుదయచేసారా. నాకు సమంగా పంచకపోవడమేమి పోయి. ఇందుకు నీకిత పంతుమొందువ, రామావధాన్లు గారూ! మనదరిద దేవత ధర్మరాజు రాజనూనాయకముతో నశించిపోయినదయా.

4 బా) — సాపిజరాస ధుని మరణముతోనే మనదరిద్రదేవత — కష్ట దేవత — కనపడుతుండా నశించిపోయినవి. ఆలశ్యమాతుంది, ఈ వేళకూడా మనపొట్టలనింపుకొని భూరిసాభావన లనుగ్రహించి వద్దాం వదండయా!

5. బా) — ఉండరా! కుర్ర వెధవ! శాస్త్ర నెమ్మదిగా నడవరా? ముసలాణ్ణి నడువలేనూ,

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

2. ప రంగము.

ఇంద్రకృష్ణపురము — దుర్యోధనుని భవనము.

(దుర్యోధనుడు, కన్దుడు, శికుని, దుశ్శాసనుడు మొదలైనవారు బ్రవేశింతురు.)

శకు — రాజా! శౌర్యునిపై క విక్రమతేజా! నేడు నీముఖారవిందము గాంచ బహు విన్నదనంబునకు లోనై నటుల గొప్పించుచు డెరు.

అనుబంధము 7.

చ. సకలధరాతలంబు కడు ♦ సాహసమొప్పుగ పాలనంబు “తా
వకఘనకీర్తిలోకమున ♦ పాకటలీలఁ జెలాగ” సల్పుస
త్ప్రకటితనేతపీపు ఘన ♦ పాభవనైభవమేత్యజించి, యూ
రకనిటుచెల్వ దక్కికడు ♦ వాత్సలిచారము బూనెదేలొకో.

కర్ణ—రాజా! నీకల ధాతుల సహాయకార్తినై, ఎట్టి శాత్రువునేని నది
రింపగల యధిభయంకర దీనుడు కన్గుడు భవత్సన్నిధినుండ
నీవిటుచెల్వదక్కి చింతించుటకు కారణమేమి సంభవించినది.

గీ. పుధితనీరాధినీరుండు ♦ కృణివిరుంక
యేలయిటు చెల్వదక్కి యు ♦ టివి నృపాల?
రథగజతురంగములవి కొ ♦ అత నీకు
గల్గెనాలేక మరియేమి ♦ కారణంబొ
దొలుపవేడెద వచియిపు ♦ ధీరచరిత.

దుశ్శా—అగ్రిజ నాజ్ఞాబద్ధసంకల్పుడైన దుర్వార పరాక్రమోపేతు
డైన దుశ్శాసనదుష్టసింహుడు తావకీ సాన్నిధ్యమునందు నీకీ
మః చింతయేల నగ్రిజా!

దుర్వా—మాతులా! నీలో నేనేమని చెప్పుదును.

గీ. రథగజతురంగములవీ కొ ♦ అతలేవు
ధనకనకరత్నభూషలా ♦ ధరణిగలవు
ఏన్నియున్నను కాని ని ♦ తేని సుఖము
యన్నదా? ఆత్మహని రా ♦ నున్నయిపుడు.

శకు—నాయనా! సుయోధనా! ఆత్మహని రానుండుటేమి? నాకీ
మియు దోషకున్నది. నీవిచారకారణము న్నివృత్తలముగఁ జెల్పి
నామనఃసందేహముఁ దీర్చుము. నీవిచారము మానుము.

కర్ణ—రాజా! దుర్యోధనా! సర్వసర్వసహచక్రియు బరిపాలనము నేయు మహచక్రినర్జివి. నీకుహాని రానున్నదియూ? దానికి నీవు విచారించుచుంటివా? మహారాజువు నీకుహాని యొకప్పుడ నంతటి శూరుండైనాడుగలడు, వట్టిది. నీవు మాత్రము ధృతి వహించుము.

ఉ. భూరి పరాక్రిముడును, స + ముజ్వల శూరుడు కర్ణుడే భవద్ భారము గొప్పచుండ కడు + వాక్యప్రసీదుడు భవ్యమాత్రుడుండేరణయోజనమును, త్వ + దీయ సుఖంబునఁ గోరియుండ, నీ తీరునచింతబొందెదె? సు + ధీవరమాడక యోసుయోధనా!

దుర్యో—మామా! రాధేయా! మీరలెంత అమానుకులై పోతి రయా! నావిచారమునకు కారణము గ్రహింపలేకపోతిరిగదా! అయ్యది నే మీకు దెల్పవలయునా? లోకత్రయము దెల్పుట లేదా? అయ్యది నాకొక్కనికి మాత్రమే విచారకారణము గాను. మీ కెల్లరకు ననూ మ జనింపవలసిన కారణమే? మా తులానిరంతరమదీయశాత్రువమానుషాధములైన పాండవులప్రాభవైశ్వర్యముల కనులారాగించితివిగదా! రాధేయా! వినుచుంటివా? లేదా? నిజముగు మానవతులగు మనవంటి సుక్షుత్రీయశూరాగ్రేసరులకు హృదయగతశల్యముల కావాయని నేను మీకు వచింపవలయునా?

సీ. ఎన్నడుగనివిని + ఎటుగనిమణిసభ

పాండుపుత్రులచేత + బతుటగనరె?

రాజాధిరాజులె + రహివానివశ్యులై

ఎనలేనిధనముల + ర్పింపవినరె?

చతుర్భుజవలయిత + క్షితితలేశ్వరులెల్ల

కప్పముల్ భయపడి + కట్టివారు

మణిహేమరత్నభూ ధ మణములాయవికుక్కు

కుప్పలుగానిట్లు ధ గప్పెనంట

గీ. అఖిలమునునున్నవంటపాం ధ డవుల మళము

లోకత్రయమెల్లనిండంగ ధ లోకులెల్ల

చెక్కకొనుచుండ మీకు నే ధ జెప్ప నేల?

మామ! యెటువినిసహియితు ధ మనజశనయి.

శకు—ఓహో! నాయనా! అదియూ నీయసూయకారణము. నే గ)

హి-పనై తినయారాజా! నీకు ఒక్కనికేకాదు. మీనుమిక్కిలి

రాజైనవానికి ప్రితివానికి నయ్యదివిన్న నసూయకారణమే?

శర్లు—అసూయయని నెమ్మదిగ యనుచుంటిరా? నేనును నయ్యదియే

యిప్పుడు మీకుఁ జెప్పదలంచితిని కాని, మన దుర్యోధన

రాజు చింత యయ్యదియేయని గ)హింపనైతి.

దుర్యో—మామా! వారొనర్చు రాజసూయముఁ దలంచిన నాహృద

యంబునకు బల్కెముపోటువలె నున్నది. అవబృథన్నాతుడైన

యుధిష్ఠరుఁడు నారద పారాశర్యాది మహాముఖుల సమేతుండైన

సకల రాజరాజాధి సమేతుండైన సింహాసనమున నధిష్ఠించి

యుండ, భీమార్జునులు సమాజ్వలవరాక్రమోపేతులై యము

నందనునకు లోడై యుండ నకుల సహదేవులు సహజసంగ్రామ

శూరులై అనన్యసోదరప్రేమగలవారలై యుధిష్ఠిరునకు చామ

రంబులువై వ, కృష్ణ దుష్టద్యుమ్నులుబాసటయెయుండ, సాత్యకి

మాక్తిక పద్మాతపత్రంబుకట్ట ధౌమ్యుడు మఖమత్రీ శర

నంబుసల్ప సామంతరాజులు కప్పములఁ గట్టనావిభవసర్వస్వము

నిజమఁ గ మామా! నాహృదయగత శల్యములెసుమా? ఆపాం

డవుల నెల్లయవకీర్తి ఘటింపచేయవలయును నాకేమియు నుపా

మును చెప్పవా? ఆరాజసూయ సమాప్తిదినము రేపు.
అయ్యది భంగమునీయు నుపాయమాలోచింపుము.

దుశ్శా—మామా! అదేమి మాయయోకాని, నాయన్నయు నేనును
వారికెట్లయిన నకర్తి ఘటింపనేయవలయునని ఎంతయో వ్ర
యత్నించి సకల ధనంబుల సంగ్రహించినను, వారికి పునఃతిరిగి
ధనము లభించుచున్నది పాండవేయుల యైశ్వర్యము తెలులై
నను మూకున పాప్తమానటులజేసి, వారికి తలవంపులు గల్గు
నటుల యోచనచేయుము.

దుర్యో—మామా! ఊరకనిలుచుంటివేల? మేనల్లుని అవమానాగ్ని
చే జచ్చుచునియా? చెప్పచుంటివి. నీవునాకోర్కె దీర్పలేవా?

కర్ణ—మహారాజుకోర్కె పాండవ సమస్తైశ్వర్యముల నకహరించుట,
రెండవది శ్రీకృష్ణునకు తలవంపులు ఘటింపజేసి రాజసూ
యయాగము నిష్ఫలముచేయుట, ఆలోచించెదవేల?

శకు—వత్సా! సుయోధనా! ఇంత స్వల్పకార్యమునకు, నీవు విచా
రింపనేల? శ్రీకృష్ణునకు మహావనాసము పొందింప జేయ
వలెననినచో, క్షణములో కొనసాగును. ఏమందువేని, మన
శిశుపాలునకు ఆనల్లగొల్లలు పట్టబలనిరోధి, రాజసూయయా
గము రేపటితో సమాప్తమాను. ఏలెదో సమయమున గేశ
వునకు తప్పక పాండవు లర్ఘ్యంబొసంగుదురు. అప్పట్ను మన
శిశుపాలుని దగిలిపించిన తప్పకవమానము పాలుజేయగలడు.
శిశుపాలుని తప్పులు నూరింటివలకు క్షమించుమని యాదవు
లకు శాపముగలదు. ఒకవేళ గోపాల శిశుపాలురకు యుద్ధమే
సంభవించినయెడల మనమెల్లఁము చైత్రుని కక్షముజేరి
పోరునము.

దుర్యోధను—మామా! ఆచైతన్యమున కర్తవ్యమునకై నీవె పురికొల్పవలయును.

కర్ణ—పొగడియో నెగడియో లంచమిచ్చియో లాలనచేసియో, తప్పుక నాశిశుపాలుని ఈకర్తవ్యమునకై నియోగించి పంపవలయును. మన మెల్లరము నాతనికి గొప్పటయై శిశుపాలుని పక్షమేతెరి ఆతడు ఒకమాటయన్న మనము తాను సమిధలు పైగావేసి కృష్ణుని తప్పుక నచింకవలయును.

దుశ్శా—మాతూలా! చెండవకోర్కె—అనగా, పాండవైశ్వర్యముల మాపాలబడుటయెట్లు?

దుర్యోధను—మామా! నాద్వితీయ సంకల్పమే కొనసాగిన నీమేలు మఱువను. నేనెంతప్రియత్నించి ఎంత యశాయమునల్పి వారిధన కనకవస్తు వాహనముల హరించినను అదేమి దిశ్రీమోకాని, మామా! ప్రభాతుంబు నప్పటికన్నిభోగములు కృష్ణుడయైశ్వర్యము గల్గుచునేయున్నవి. నేడు నీయాహవిశేషమున, నిక్కము పాండవులరణ్యముల పాలాదురని నమ్ముచున్నాను. ఊహించిన నట్టి సంకల్పమే యూహించవలయుచు ప్రథమ ప్రాయత్నమునకా శిశుపాలుని, నియమించిన కృష్ణున కర్షణబాసంగ నున్నతరి దాశాన్యుడు పూజార్హుండుగాడు చోరుడు అని దూషించి మన శిశుపాలుడు తప్పుక వానిని వంచించి తీరును. ఆతని నీప్రియత్నమునకు యిప్పుడేపోయి, పొగడియో, పూజించియో, లంచమిచ్చియో పంపుదము. ద్వితీయ ప్రాయత్నపుటూహ విషయమేమిదువో వచింపుము.

కర్ణ—రాజా! సహజమైనచైక మానసుండును. కపటయోచనాప్రభావ బుద్ధిశాలియునగు, నిశకుని, ఆమాతృపుటూహ సల్పలేక పోవువా? పాండవుల సమస్తైశ్వర్యములు నీకరతలంబున పోయ

కపోవునా? మణిసభకు పాండవులను దూరముచేయక మిన్న
కుండునా? యేదదో సభకు నిన్ను నిజ్ఞునిజేయఁదా? నీకం
దులకీ విచారము. అంతయు మీ హామ్యపైననే భారము
వేయును.

దుర్యోధ—మామా! ఆలచించిన భీష్మనోజానలువచ్చి మన యాలో
చనకు భంగము గావించును.

సుయోధనా! అయ్యది రాజసూయానంతరమునగాని సిద్ధి
పడు. దానికి, నేనొక్కకపట దురోదరము తలచితిని. నీవు
చింతింపవలదు.

దుర్యోధ—మాతల! అంతయు నీదే బాధ్యత.

ఉ ధారుణిగావకీ కపట ♦ దారపయోగముచేత వారి నే
తీరున కల్గిపెట్టి యెటు ♦ దీతువా రాజ్యము, ద్రవ్యమెల్లయే
తీరు హరింతునో? భవ వి ♦ ధేయుని దుఃఖమునెట్లు బాపెదో
భారము నీదు బాహువుల ♦ పైనిడితిక వహియింపుమాతల!

శకు—రాజా! సుయోధనా! నీకావిచారమువలదు. ఆసంకల్పము
రాజసూయానంతరమున నీకుఁ దెల్పెదము. రండు కొలువు
కూటమునకు పోవుదము.

దుర్యోధ—అట్లేపోయి రాజకీయ కార్యముల నిర్వర్తింతుము రండు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ. రం గ ము .

యజ్ఞశాల.

(యజ్ఞదీక్షితుడై ధర్మరాజు ఆతని తమ్ములు, చాోపది, శ్రీకృష్ణుడు,
భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కర్ణుడు, శిశుపాలుడు,
నారదుడు, ధౌమ్యుడు, మరికొందరు
రాజులుయును పోవేళితురు)

నార—(స్వగ) ఆహా ! ఈసభావైభవమేమని బొగడుచును. సకల
రాజాధిరాజులు సభనలంకరించియున్నారు. మహామునీషులు
తెల్లరు యజ్ఞమునకై వేచియున్నారు. పాండుపుత్రుల యశోల
తాపసూన సారథము, లోకత్రయమునిండి పోయెనుగదా ?
నేడు రాజసూయయాగ సమాప్తదివసము. యోధివిచూడ
యిప్పడీ రాజసూయయాగ సమాప్తదివసమున నొక్క లోక
కీలకుడు కేశవుపాస్తంబున మడియనున్నటుల దోచుచున్నది.
నాకు మహాసంతోషము. ఇప్పడీ యజ్ఞశాల నలంకరించిన
ఈరాగేసరుల మనఃబుల విద్వేషంబు గల్గునట్లుల, అందు
నందనుడైన ధర్మరాజుని నాలుగు మాటలచే బొగడి అనక
హృదయుడనయ్యెదగాత! (ప్రకాశముగ) ధర్మపుత్రా !
పూర్వ పూర్వజన్మ సుకృతఫలంబున, సుక్షుత్రీయసంజాత
ప్రకృపంచధర్మము నిల్పకంకణము గట్టుకొన్నాడవు. నియత
మింక భూమ్యాకాశపరివ్యాప్తమై రాజ్యుండగు. ఇట్టి మహా
రాజసూయయాగము - విద్వేషులును - కూరినస్వభా
వ్యుక్త వీర రైకులును నైన యన్యరాజులకు సాధ్యమానా? ముందు

నిట్టి యపూర్వముఖ-బు నెవ్వరుచుచేయుట నేవినియుండలేదు-
చూడలేదు. ఇ-క చూడబోను.

చ. ఎలమిని యిట్టిభూరిమఖి ♦ మెందును నేగనియుండలేదు నీ
చులకలు పాత్ములౌ పృథులు ♦ శు తలుపుట్టిన నేమి? తావకీ
నలుగురుమృత్యులకరిసి ♦ నాల్గభుజ బులయట్లుయుండగా
కలిమిగడించిరూగము ను ♦ ఖ-బుగనల్పితి నయ్యా ధర్మజా.

అందును, యజ్ఞప పృథాచియై, సకలమధజనముఖ్యపార్థితుడై, దై
వాంతర భూతమయడైన శ్రీమహానారాయణుడు, శ్రీకృష్ణుం
డు నీ కెల్లవిధ బులతోడనుండయై గారాబుచుట్టమై, మీకట్ట
సమితిహరింపగలవాడై, భారమువహించి సహాయకారియై
యుండ నీయజ్ఞమఃపూర్తి కాకబోవునా?

ధర్మ—మహాత్మా! నారదమునీంద్రా! పరమభాగవతోత్తములును,
శాంతర సైకవ్రాదయులును, దేవముషివర్యులునునైన తమ
మఱి మనీశ్వరుల మహావాక్యము లమోఘములు. వేదవాక్య
ములు యజ్ఞకార్యక్రమ బుదెల్పుడు మీమానతి యాజక
ముత్విక్సభాగురు ద్విజపూజననరించి ధన్యత గాంచెదను.

పార—ధర్మరాజా! ఆ షయము గా గేయుడు నీకుండెలుపగలడు.

భీష్మ—యధష్ఠీరా! నీగుండెలియని పూజార్థుండు మరొకడుగలడే?
సయాజకమువ్వోభా గురుద్విజపూజ చేయుటకు యిప్పు
జూహుండెట్టివాడనరా,

మత్తీ కోకిల- స్థానికుండును ఋశ్వజుండును ♦ సద్గురుండును నిష్ఠుండు
స్థాతలతలండు సమతుండును ♦ బూజనీయునువీరిలో
ప్రీతి నెవ్వడు సద్గుణంబుల ♦ బెద్దయట్టి మహాత్ము వి
ఖ్యాతుల బూజితుండేయ మొక్కని ♦ గౌరవాన్వయవర్ధనా!

భక్త—గాంగేయా!

గీ. స్నాతకుడఁ బండితుండును ♦ సద్గురుండు
ఋత్విజుండు నిష్ఠుండును ♦ ఋజునృపతియు
యగ్ర పూజార్హులౌదు ర ♦ టఁచుబల్క
హృదయ సందేహమదిపోయి ♦ మదమగల్గె.

ఆర్యా అట్టి సద్గుణ సమన్వితులెందుగలగో? అయ్యగిహడ వచించి
నామఖ సంపూర్ణము జేయుము.

నార—యమనందనా! అసమాన శేషమీచునీవులై న సిభీష్మబ్రహ్మ
చారియు—సహదేవుండును యజ్ఞ పూజార్హుని నిర్నయింప
గలరు, వారు నిర్మించిన మహామథావుడు లోకత్రయమునకు
సహృదిమే? అగ్రపూజార్హుండెవ్వఁడని యోజనస్పృశేల? మన
యొద్దనే ఆసీనుడై యున్నవాడు.

భీష్మ—ధర్మరాజా! ఈ నారదమునీంద్రుండు వచించినది నిజము.
అగ్రపూజార్హుండిందే గలడు.

సీ. అభిదాగిన సో ♦ మకాసురుభజించి
నిగమముల్ దెచ్చిన ♦ నేతయెవఁడో
యమృతాంధనులగావ ♦ యసురాధనులదృఢ
తాబేటరూపంబు ♦ దాలెనెవఁడో
సూకరాకృతిదాల్చి ♦ లోకకంఠకుడైన
స్వర్ణాక్షుగూల్చిన ♦ స్వామియెవఁడో
పశ్చిమదుఁగాపాడ ♦ పబలసి హాకృతి
చితిసుతుమన్నిన ♦ దేవుడెవఁడో

గీ పామనుండైన ఘవసార్వభౌముడెవఁడో
పరిశురాముడె యైనట్టి ♦ పశ్చిమెవఁడో
రావణునిఁ గూల్చినట్టి శ్రీ ♦ రాముడెవఁడో
యట్టి గోపాలబూజంపు ♦ మధిపనేయు.

నార—శమనాత్మజా! నిజము నాలోచింప నీయజ్ఞ పూజార్హుడు భీ
ష్ముడు వచించునట్లుల కృష్ణుడేతప్ప యన్యులు పూజార్హు
లందురా?

సీ. రోదసీకుహరంబు ♦ రుచిరాంసుతఃకేసి

యగుడు వెలిగించు ♦ నట్టుల శృత

సందోహనిష్ఠుండ ♦ చంద్రికజేసి శీ

తంసుడానందించు ♦ నల్లుసకల

జనులకుఁ దనదైన ♦ సదమలద్యుతిజేసి

తనరంగదేజుంబు ♦ తనకుఁదాస

చేయుచున్న స ♦ తేప్ర్యుండు పుండరీ

కాక్షుడు కృష్ణుడ ♦ నాదిఃఫను

గీ. డబ్బనాభుండ ♦ సర్వబుగ్గోసంగ నిం

దార్హులారులుగలరె ♦ యజ్ఞపురుషు

సఖిలోకపూజ్య ♦ సమ్యతుబూజంపు

మధిపయదియచూపె ♦ యజ్ఞఫలము.

సహ—తాతా! గాంగేయా! నారదఋషీంద్రా! తెస్సగజుంతించి
నారు. సుజ్ఞానులవాక్యములం దనృతంబుండునే సభాసను
లారా! సర్వశక్తుండును సర్వపోషకుండును, సర్వకారుణ్యండు
ను అయి సర్వేశ్వరుడే పూజార్హుడని వచించు భీష్ముని
తీర్మానము నేను బలపరుచుచున్నాను.

జి. ఎవని కృపావిశేషమున ♦ నెల్లజగములు నిల్చియుండెనో

ఎవఁడు యచగ్రహింపనివో ♦ నెల్లజగములుగూలిపోవునో

ఎవఁడు జగంబు, కాలచుచి ♦ యెవ్వఁడు, దైవమెవఁడు, సర్వమూ

ఐవడయి నెల్లచూడెనో, ను ♦ హీస్థలి యతఁడకృష్ణుడేనుమీ

అన్నయ్యా! భీష్మబ్రహ్మచారి తెలుపునట్లు మన గేశవుడే పూజా
ర్హుడు. అతనిపూజించుట శ్రీలోకజనసమ్యక్తము.

ధర్మ—తాతా! శా తనవా! అవశ్య మున్నాననిచి కృతార్థుడనయ్యెద

భౌమ్య—ధర్మరాజా! అర్యోదకము గోపాలున కొనుగొము.

ధర్మ—(అర్యము కృష్ణున కిచ్చుచున్నాడు)

శిశు—ధన్యజా! ఆగుమాగుము. అర్యమునకు దాశాన్తుండగుండని
యే యిచ్చియుంటివా? లేక నీమేరబావయవియు, కష్టమల
యందు రక్షించెడి పరమమిత్రుడని యెసరియుంటివా?
ఆహా! ఏమికాలము వచ్చినదయా? దురుకాలము. ఈమహా
సభలో బహువిధ తపోవ్రత నియమశీలురు—సమస్తైశ్వర్య మ
హాశక్తిధరులు, దిగంత విశ్రాంత యశఃచంద్రికా విరాజితు
లగు మహావ్రభువులు—భూరిగుణ సంపన్నులు—మహాసత్వగరి
ష్ఠులు—సమస్త లోకారాధ్యులై—లింగమాదికారులై—యూర్వ్య
ులై—శూరులై—బుద్ధిశాలులై—మహాహృతిభావరులై—శస్త్రా
స్త్రనిద్యాధునిలులై—చేననేలు సభాసములు సభనలకరించి
యూడ నీవృద్ధనుక్కటమునకు గోపాలు డర్పనీయుండనియే
దొంచెనా? నీకా వృద్ధనుక్కటము మార్గదర్శిమా? బాపురే!
ధర్మరాజా! నీనామమునకు తగినటువంటి నీ పూర్వరాజ
సూయయాగమునకు తగినటువంటి నీయర్ఘ్యమునకు తగిన
స్నాతకుడే లభించెను. ఎంత యవివేకుండవై తివయా!

మ. అవసర ధు లనేకులుండగ విశి ధ్వాచారు లామృత్యుహీ
వివిజల్పాజ్యలు పలుకుతుండగ ధరి ధీనాథగాంగేయు ను
ర్వ్యవసాయంబున గృష్ణుఁ గష్టచరితు ధి న్వాష్టేకాయబూజించి నీ
యవివేకంబెరిగ్గించి తిందఱకు దా ధి శార్వండు పూజార్హుడే.

ధర్మరాజా యచ నామము నేడు నీయవివేకంబున నేతిబీరవలె వ్యర్థమై, యర్థములేనిదై, నిస్సారమై సకలజనవంచకమైనది. జరావస్తయింపబడి భీష్ముడు మతిలేక, యువవాడించిన తీర్మానముకలహబోక్తయైన నారదముని బలపరచుటయు. స్నేహపక్షపాతివై — కావలసిన బాధువుగదాయని నీవును బేలవై ఈకుటిల గోపాలునకునర్హునిగాఁగితివి. అంతియేకదా! వెట్టి ధర్మరాజా! ఈ శువుల కాపరియైన నల్లగొల్లని యందేయు తృప్తిత గలదని యర్పించితివి?

నీ. ఈతండువృద్ధని ♦ యెఱిగిపూజించితే

వసుదేవుడుండంగ ♦ వసుమతీశ!

ఋత్విజుండని విచా ♦ రించి పూజించితే

ద్వారపాయనుండుండ ♦ ధర్మయుక్తి

నాచార్యుడని విన ♦ యమునఁ బూజించితే

కృతమతుల్ ద్రోణుడు ♦ గృపుడునుండ

భూనాథుడనియెడు ♦ బుద్ధిబూజించితే

యాదవుల్ రాజులే ♦ యవనిలోనఁ

గీ. బూజనీయులైన ♦ పురుషులలోపల

నెవ్వడయ్యెగృష్ణు ♦ డిట్టలేల

పూజ్యులైనవారి ♦ పూజింపనొల్లక

భీష్ములకుఁజేసి ♦ బేలవైతి.

నిజముగ భీష్మునిపలుక అనమ్మి దుర్మార్గుని పూజించుట నీకుకూడదు. జారచోరనిపుణులును దుర్మార్గులును, అజ్ఞానులును నయిన వారె పెద్దతొదురనియు, ధర్మోపన్యాసకులగుదురనియు, రాజ్యపాలకులొదురనియు, భవిష్యత్పురాణంబున వ్యాసుఁడువ్రాసిన యాశములెల్ల సత్యములైతీరనివి. మహాన భావుడు కవి

బ్రహ్మవార్యవర్ణమానే? యథిష్ఠిరా! ఇక నీకల్కులు శుష్క-
బీయములు, నీయాగము నిరర్థకము. ఛీఛీ యిట్టిచచ్చూజ్యా
ప్రదేశమందు నీతికోవిదులు నిల్వకూడదు. పాంజ్ఞులైన వారెల్ల
రు నీసభనుండి లేచిపోవుటయే యుక్తము. నాతో లేచి రా
వలసిన పాంజ్ఞులు రావచ్చును. (అని సభనుండి వెలికి వచ్చు
చున్నాడు.)

నార—(స్వ) కలహాన్ని రగులుచున్నది. నేనీసమయమున రెండు సమి
ధలు వేసినగాక! (ప్రకా) శిశుపాలమహారాజా! శ్రీకృష్ణు
డర్చనీయుడని వచించిన నీభీష్మసహదేవ మనీషులు, బుద్ధివిహీ
నులనియేనా? నీయభిమతము. స్వకోకారాధ్యుడైన సర్వే
శ్వరు డర్చనీయుడేల గాకుండును?

శిశు—(నవ్వి) నారదా! వ్యాసమహామునిని చించిన భవిష్యత్పురాణ
పఠనంబు చేసిన వాడవలెనుంటివి. నీకును నల్లగొల్లనియందు
కక్షపాతమేనా? గొల్లభామలగూడి వారియిండ్లలో వెన్న నప
హరించి నీచక్రవర్తియలకు లోనైనదొంగయూడనిపూజించుట
నెట్టిదన,

క. చనఁచేడికిదారక్రియ

యునుఁ జెవిటికిమధురగోతి ♦ యునుఁ జీకునక

త్యనుపమసురూపదర్శన

మునుజేయుటఁబోలుఁగృష్ణు ♦ బూజించుటిలక.

దురాచారుఁడును, దుర్మార్గుడనైన కృష్ణుని ధర్మరాజు పూజించు
చుండ మాబోటి పాంజ్ఞులు నిల్వకూడదు. సుయోధనకర్ణభూ
పాలులారా! లెండు లెండు. మన మీసభను విడిచిపోవుట
మేలు, లేకున్న పాపభూయిష్టమైన నీయాగమునం నిలకించిన

సహజనుకృతీస్వభావులమైన మనకుకూడ కలుషంబుచుట్టు
కొనును.

(నడచుచున్నాడు శకుని కర్ణ దుర్యోధనాదులుకూడ లేచుచున్నారు.)

ధర్మ --- (శిశుపాలునిగూర్చుండబెట్టి) తమ్ముడా ! శిశుపాల ! ఉదార
గుణసమృద్ధుడవును, సహజశూరుండవును, లోకపాలుండవునై
న సీతీ వాక్పారుష్యముకూడదు.

క. భూరిగుణోన్నతులనదగు

పాఠికిరీరులకు ధరణి † నల్లభులకు వా

క్పారుష్యముసనునె మహా

దారుణమిదివిషముకంటె † దహనముకంటె.

సకలచరాచరములకు మూలకారకుఁడును, ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడును

నైన శ్రీకృష్ణపరమాత్మునిటు యర్పించుమని చెప్పిన భీష్ము
నకు జక్కటులను దిద్దుచుంటివా?

ఉ. ఆదిజుడైన బ్రహ్మయుద † యంబున కాన్పదమైనవాఁడు వే
దాదిసమస్తవాఙ్మయము † లందు బ్రకాశితుడైనవాఁడు లో
కాదితీలోకపూజ్యుడని † యాత్మనెఱిగిపితామహుండు దా
మోదరుడెప్పె పూజ్యుడని † యుక్తమకాకిది యేమిదోసమా.

సాత్వతేయా! యుక్తాయుక్తజ్ఞానశూన్యుండవై - పరమాత్ముఁడు బూజ
నీయుఁడు కాదని నీసహచరులను “విడుపుడుసభ” యని బో
త్సహపర్చి, ముఖ్యభ ఘ వర్గములోనివాడవును నాకు సోద
రుడవునైన నీవే సంగ్రామమునకు సిద్ధపడిన, నీకు విజయము
ఘటించ నెవరుదీవించురు. పరాత్పరుడైన శ్రీకృష్ణునే దూ
షించిన నీకు జయముకాదు. నీపట్టుదల - నీవాక్పారుష్యము -
నీయహంకారము మానుము. పెద్దల నవమానించుట కూడని

పని. పెద్దలు నిర్మించిన నర్పుతుడర్పుతుడు గాదన నీకు చెల్లునా? నీవిత రద్దికి బూచుకొని నేయుట హితవగునా?

క. గురుడని సమస్త లోకో

త్తురుడని నీకంటె వృద్ధతములై న నరే

శ్వరు లచ్యుతుడర్చితుడని

కరమభినందింప నీకు కాదననగునే.

భీష్మ—శమనతనయా! సహజకూర స్వభావులును—కలుషార్జిత మానసులును నైన కళటపురుషులకు నీవంటి ధర్మరాజుని ధర్మనీతి, విన కర్ణముల దెరుతురా? నీశాంతహితము వారికి హితమగునా? ఈదమఘోషతనయుండు సత్యము నీమఖమునకు విఘ్నముచేయఁదలంచి వచ్చినట్లున్నాడు, పాపాత్ముడు. దుష్టుడు వీనికి శాంతపచనములు రుచింపవు.

ఉ. ఆరయ నీదురాత్ముడు మఖంబునె విఘ్నముసేయ సీసభన్
జేరెనుఁగానిచో నిటుల † శ్రీహరిపూజ్యుఁడుఁ గాడటంచు దా
ఘోరవచోక్తు లన్నలికి † ఘోరముసేయ దలంకబోడు బ్రే
మారసమున్న వేడతగు † నా దురితాత్ముని వీని ధర్మజా!

రాగద్వేష పరిభూతమనస్కుండగు దుండగుఁడు, చెనటిచేద్యునకు ధర్మనీతి బోధించుచుంటివా? వలదువలదు. ఈసదనంబునంగల సదస్యులెల్లరు సంతోషభరితులై సమ్మతించియుండ నీతని కా తీర్మానము కంఠకమయ్యెనా? దుర్మార్గులు రంధ్రాన్వేషణాస్వభావులు ఈశిశుపాలుడా జట్టులోనివాడే? సామాన్యము లీతనికి రుచింపవు.

ఉ. పాలిత దుర్గయుండు శిశు † పాలుఁడు బాలుఁడు వీనినెల
పాలక నీవు మట్టువరు † ఇక మఱిధర్మలెఱుంగ వీనికిం

బోలునె రాగకోపపరి ♦ భూతమనస్కున కల్పరాజ్యల
క్షీలలనాంధ బుద్ధికని ♦ మిత్తమహత్పరివాద శీలికి.

ఓయి ! వైద్యా ! మిథ్యాచారపరాయణ ! కేవలకూరస్వభావుడవై,
దాశార్థుండు పూజార్థుండు గాడని దైవదూషణమునల్పి, నీ
నీచబుద్ధి బయట పరచితివీ నీతోనెక్కువ ప్రసంగము నేయ
నేకూడను. కాని నీశుష్కప్రలాపములచూస్తే చెప్పుచుంటిని.
ఈసభాసదులెల్లరు దామోదరు నర్చనంబున కంగీకరించి మారు
పల్కకయుండ నీవు వారికంటె నెక్కువవాడవా ?

చ. అవినయబుద్ధివై హరికి ♦ నర్భ్యమయోగ్యమయంటి వీవు మా
ర్థవు శిశుపాల ! యింకబలు ♦ కక్షవలయుక సభలోననున్న యీ
యవనిపులెల్ల నాతని ద ♦ యంబరి ముక్తులువానిచేత నా
హవజతులుం దదీయకర ♦ ణార్థులుగా కొరులయ్య చెప్పుమా.

యావత్పదః మాధవుని పూజనీయుడుగాడనుచుంటివి. ఉత్తమజ్ఞానము
గలవాడు ఎవ్వడేని బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర వివక్ష
తుడుకాదు. ఉత్తమజ్ఞాన బ్రాహ్మణుడని దలంపుము. మరియు
వృద్ధులలో నేమి బాలిరలో నేమి ఎవ్వని కుత్తమజ్ఞానముగలదో
వాడే అగ్రసియుడు.

క. వృక్షులొకలక్షయున్నను
బుద్ధిమె యెవ్వరికివారి ♦ బూజింపంగా
నిడ్డరణీశులలోగూడ
వృద్ధనిబూజించితిమిత్రి ♦ వికృముఖక్రి.

యి. తమంది సభాసమలలో నీవొకరుడవు మాధవునిపై ద్వేషంబున
నిట్లు నతనివచింపబూనిన ఛేయని నెల్లరు నిన్నునిందసేయరా?
ఏదీ? సంకర్షణుని కర్ణ్యంబాసంగుట కంగీకరింపని మరొకసభ్యు
ని వ్రేల్చడచిచూపింపుము.

శిశు—ఓరీవృద్ధవఱఁడా! ఏమి ధర్మోపన్యాసము సల్పుచుంటివి. నీధర్మోపన్యాసము సీమాటిజ్ఞానసూత్రములును వృద్ధులునయినవారు శ్రీవణానందముగ నాలకింతురు అంతియెకాని నాబోటిసూరు నకది కర్మకర్తరము.

అనుబంధము 8.

ఈనల్లగొల్లని పరాక్రిము నే నెఱుంగనా? ఏ యాయమర్మముల చేతనో ఏనలుగురనో చంపినమాత్రమున యెరుఁడగునా? వృథానూటలతో గోపాలుండే యుండనియు యిమ్ముఖపూజార్హుండనియు పొగడదగునా?

ఉ జారుఁడుచోరుడుస్మరియు ♦ శౌర్యవిహీనుఁడు దుష్కథాండుడ ♦ భీరువును దురాత్ముడు న ♦ విద్యుఁడుదూర్ఘుఁడు ఘోరపాపుడు ♦ ధారుణిసత్యహీనుడు న ♦ దాజుడును కులగోత్రహీనుఁడు ♦ కూరుడు నాస్తికుండనుచు ♦ త్నోజనంబులుకల్కగాంచవే!

మొడియు నాగొల్లకాంతలు ముచ్చటించుకొను వాక్యములైన నెన్నఁడు వినియుండలేదా? శ్రీకృష్ణుడు మహాపాపి, చోరుడు, అసత్యప్రవర్తకుఁడు కులగోత్రవిహీనుండని వేయిసార్లు ఈసభాస్థలమున నిలువఁబడి గంటాపథముగా చెప్పగలను. మాధవుని గుణములు గ్రహించని సభ్యులు యీసదనంబునగల సదస్యులలో నీవును నారదుఁడును ఈపాండవులునుదప్ప మరొకరు కనిపించరు వృద్ధమర్కటమా! ఇక నీధర్మోపన్యాసమునకు స్వస్తి చెప్పము.

ధోముక్తి—కిటకటా! నేడెట్టి దైవదూషణ విసగంటిని.

సహ—[కోపముతోలేచి] తాతా! మీరేల వృథానాగ్నివాదము సల్పెదరు—మూర్ఖుండగు చైద్యుని అట్లుగాదు, పూజింపవలయును దుర్మార్గా! సాత్వతేయా! శ్రీకృష్ణుండు పూజార్హుఁ

డని నదస్యైలలగు సమ్మతించియుండ నీవు కాదనుచుంటివి.
దామోదరుడు పూజార్హుడుగాదని వక్కాణించు నీశిరంబు
పై మదీయ శౌర్యప్రతాపంబున యెడమపాదంబు దాడవ
మాడింతు—నీనాలుక వేయించిలికలుగాజేసి పక్షివిలతి కాహ-
రముఁ గావించు. పౌరుషవంతులైన క్షత్రియవీరులు కొందరు
నీకు సహాయమువచ్చిన రానిమ్ము. ఓక్షత్రియవీరులారా! ఈ
సహదేవుని వాక్యములు మరొకసారి వినులారా వినుడు.

చ. ధరణి పితామహుండు మఖ † ధర్మముఁగేశపుఁ బూజనీయుటే
స్థిరమనిఁదెల్పు శీఘ్రగతి † చేసితిమిట్టుల యగ్రపూజ, యో
ధరణి సృపాలులారా! యని † తప్పని ప్రేరణి చెద్యభూధవు
శిరమున వామపాదమిడి † చెచ్చెరచేతు రణంబువానితోన్.

పౌరుషమున్నవీరులు నాతో బోరుడు లేదేని మాధవు పాదంబులకు
దండప్రమాణములు సల్పి మామఖంబు పూర్తిగావింపుడు.
రండు. రణరంగమున నన్ను ధీకొను శూరులు, రండు.

(అప్పుడు ఆకాశముపై నుండి పుష్పవర్షము గురియుచున్నది.)

అర్జు—సహబాన్! సోదరా! వీరపురుషలక్షణములుగల కల్కుల
బల్కితివి. ఆకాశముననుండి పుష్పవృష్టిగురియుచున్నది

శిశు—ఏమీ? అట్లైన చెమ్యండు దండిపుద్గండుడై భండనమున
మిమ్ము ధీకొన సిద్ధుడైయున్నవాఁడు రండు. సేనాపతి!
సునీధా! శీఘ్రగతి మనసేనలను సిద్ధపరుచుము.

భీము—ఓరీ! శ్రూరచైద్య! వదరకుము. గదామూల్య ద్వితీయుండై
భీముం డమిత పరాక్రమోపేతుడై యున్నవాఁడు రమ్ము.
యక్తాయుక్తజ్ఞాన విహీనుడవై భగవద్దూషణ సల్పిన, నీ
నాలుక వేయించిలికలుగా చీల్చి యిదివఱకు నిన్ను కాలుని

సన్నిధికి బంపియేయుందును. కాని యాగశాలయందు సమర
మఃకూడదని యూరకొంటిని రమ్మ ఆకనపడు బహిరంగ
ప్రదేశమునకు పోవుదము.

(అని లేచుచున్నాడు.)

భీష్మ—ప్రభంజనాత్మజా! శా. తమ నహింపుము ఇప్పుడీ సాత్వతే
యుని గర్వపడంచు ప్రతిభాశాలి యొకండు గలడు.

ధర్మ—(భయసంభ్రమములతో) పితామహ! యిప్పుడీ సంక్షోభకార
ణమున మఖమునకు విఘ్నముగల్గునని భయము ఘటించుచు
న్నది. ఏమిశలవు? ఏదిదారి? ఎట్లయిన తాతా! రాజసూయ
యాగము విఘ్నము కాకుండ రక్షింపవలెను.

భీష్మ—కుమారా! ధర్మరాజా! నీమఖము నిర్విఘ్నముగా నెరవేర
గలదు. నవనరక్షకుడు శ్రీకృష్ణుండుండ నీకు భయమేల కలు
గవలయును.

క. నీయజ్ఞమునకు విఘ్నము

సేయగ నోపుదురె యొసలు ♦ జితదైత్యుడు నా

రాయఁడు యజ్ఞపురుషుండ,

జేయుపరాక్రముడు దీని ♦ జేకొనికావక.

ఇప్పుడీయజ్ఞభంగమునల్పు శిశుపాలుని హతమార్పు మాత్రు
మాధవునదే, శతాపరాధములు నింపినవి. వాసుదేవుఁ డిప్పుడే
చైద్యుని హతమార్పగలడు.

శిశు—ఓరి! పశులకాపరి! నన్ను జంపువాడవు నీవా? నీయనన్య
శూరిత్వమునకు ఈశిశుపాలుఁడా వెఱచువాఁడు. గొల్లభామ
లను ఆవెట్టిగొల్ల కుర్రలను భయపెట్టుము. మామకీరవాల
మునకు నీవన నొంత. నీకోపము, నీపరాక్రము—ఓశూరిత్వము
నెఱుంగనివాను లేరనియే చెప్పవచ్చును—యెవ్వతయో యొక

ఆడుది పూతనయనుదాని జంపినమాత్రమున శూరుండవైతి
వా? గొల్లభామల చీగల నపహరించి వారి వెన్న దొంగిలించి
నంతమాత్రముననే మహాబలవంతుడవైతివా? తుచ్చా! నీబ
లంబైత? నీకెంత? నిన్న జయించుటెంత?

గీ. చండతర ఖడ్గమిదియె హా + స్త్రములగలదు
వల్కులవియేల పెక్కులు + భండనమున
నిలువరాతుచ్చ! నీపాణి + ములుహరించి
ఘనుడు శిశుపాలుడనుకీర్తి + గాంచువాడ.

కృ—(లేచి) ఓసభాసదులారా!

ఉ. కూరుడు ఘోరదూర్తుడును + కోపస్వభావుడువీడు యేవిధిగా
దూరుచునున్న వాడొనను + దుర్మదమూని సభాస్థలంబునకా
పైరణజేయనేలనిక + చాలును, వీని శతాపరాధముల్
దీరెను నాప్రతిజ్ఞకడు + దీరెను వీనికి సాఖ్యమిధరక.

కావున వీని మదమిప్పుడే యణించెదను. ఓరి! చెద్యా! మిథ్యాచార
పరాయణ! యిదే మదీయ చక్రాయుధ ప్రయోగముచే నీ
శిరంబు ద్రుంచి భూభారంబు మాన్పెద. రమ్మ.

అన బంధము 9.

శిశు — ఓరి! పశువా! ఏమిరా? ప్రేలుచుంటివి. నీసుదర్శనాభిఘాతంబు
నకు తగిన ప్రచండఖడ్గరాజముగలదు! తుచ్చా నీసుదర్శనచ
క్రము వెట్టిగొల్లలపై ప్రయోగించుము. ఓరి! గొల్లభోయడా!
నీవా నాపాణిములను గూల్చువాడవు. నీవుకాదు నిన్ను
పుట్టించిన బ్రహ్మతరహానటరా? నీచ!

అనబంధము 10.

ఉ. పటుతరబాహుశాలి శిశు + పాలుడు వీరుడు ధాతనేనియుకా
చిటికెలా గూల్చజాలగల + చివ్వభిలాష గలట్టివాడు నీ

తెలుల యొనర్తు వార రణ ధ మేనిధినిల్తువు రాక, మాధ నా!
 తటుకున నిన్ను గూల్చి ధర దగ్గ మొత్తు వఖిలునన్వహున్.
 పాశీ! రమ్మ! శిశుపాలుని ప్రచండభిద్ర ప్రభావము చవి చూపెదను.
 మ. అవమాన్యక సభలోన మాన్యఁడని పా ధరంగునంగారవ
 స్థవిరపేరణ నిన్ను బాండుతనయల్ దప్పంగి బూజించి ర
 య్యవివేకాస్పదులైన పాండవులు, మోహంధుండు భీష్ముండుగే
 శవ నీవుగడఁగుండు నాకు నెదురై సంగ్రామరంగంబునన్.
 మీరెల్లరుకూడ సంగ్రామరంగంబున నన్ను గెల్చిపొందు. రంప.
 గొల్లబోయఁడా! చూచెదవేల? రమ్మ.

[కృష్ణునిమీదికి బోవుచున్నాడు.]

కృ—ఓరీ దామఘోషా! అన్యాయముగ కీ సభాసలమున గాంగేయు
 ని దూషించి, నాకు తలవపులు ఘటింపజేయవలెనను య
 హంభావమున నన్ను నిందించిన పాపఫలమిదె గాంచుము.

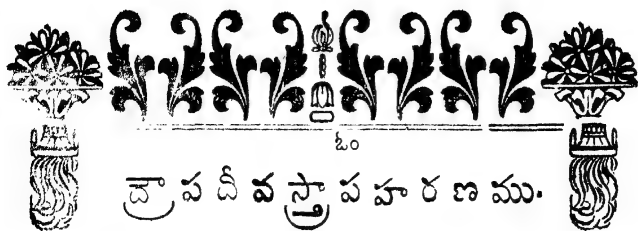
[అని చక్రిమును ప్రయోగించుచున్నాడు.]

శిశు—హా! హా! భయంకరము. భయంకరము.

[చక్రిము శిశుపాలుని శిరంబు ఛేదించును ఆకసమునుండి
 పుష్పవృక్షి గురియుచున్నది.]

తెకపడును.

శృతీయాంకము సంపూర్ణము.

చతుర్థాకము.

రాజమందిరము, దర్బారు.

(ధృతరాష్ట్రుడు, భీష్ముడు, ద్రోణాచార్యుడు, కృపాచార్యుడు
అశ్వద్ధామ, కర్ణుడు మొదలయినవారు ప్రవేశింతురు)

ద్రోణ—మహారాజా! ఆరాజసూయయాగ విశేషములు కనులతో
చూడవలయునేకాని, చెప్పనలవికాదు. రాజసూయాద్యవం
బున నవబృథసమయంబునందు బ్రహ్మర్షి రాజర్షి లోకపాల
పరివృతుడైన మహేంద్రుడును బోలె నున్న ధర్మరాజును—
నారదపారాశర్యాది మహాముని సమేతుడయి ధౌమ్యుండ
శేషతీర్థజలంబుల సభిషిక్తుంజేసెను. అప్పుడా ధర్మగుణశీలు
డైన యుధిష్ఠిరుడు దేవేంద్రునివలె కాన్పించెను. అప్పుడు సాత్యకి
మాక్తిక పద్మాత పల్కింబుపట్టెను. భీష్ములు చామరం
బులువైచిరి. కృష్ణమాద్రేయ దుష్టదుష్టులు అరిభయంక
రులై యాగశాలయందు నిలువబడి సకల మహిషాలురకు
భయంకరులై కాన్పించుచుండిరి. వేయిమాటలేల? నే కను
లారా అట్టి యజ్ఞము చూడలేదు.

ధృత—ఆచార్య! నాసహోదర తనయుండు ధర్మరాజు సహజ పితృ
పేమగలవాడునుమా? పుత్రులు పుట్టగ నే సంతోషమా?
చూచితిరా నారదవచనంబుల విని రాజసూయయాగముజేసి
పితృణము దీర్చుకొన్నారు. పాండవులు మహాగుణవంతులు,
పరాక్రమవంతులు, వారియాగము నిర్విఘ్నముగాక
యుండునా?

భీష్మ—మహీపాలా! పాండవులు నిజముగ నారాజసూయయాగము
జేసి జగత్కీర్తిగాంచి రనుటలో సందేహములేదు.

క. ధరణిహరిశ్చంద్రిండు భా

సురయశుశయిచేసెరాజ ధ సూయంబరియు

సరిగాదనియే దలతును

సురుచిరవిభవమునఁబాండు ధ సుతుయజ్ఞముతో

కర్ణ—(స్వగ) ఈభీష్మద్రోణాదులు ఎల్లకాలము పరులనుగ్గడించి పరు
ల శ్రేయమేగోరుచుందురు బ్రాహ్మణులకున్న బుద్ధిలక్షణమే
యిది. యింక నీకృపాచార్యుల తరువాయి మహాత్మ్యమెరిగించు
కాబోలును. చూచెదనుగాక!

ధృత—భూసురోత్తమా! ద్రోణాచార్య! నాపాపఫలముచేతనట్టివ్రత
రాజము చూచుటకు కన్నులులేకపోయెను కాని, రాజాధి
రాజులెల్లరు పాండవుల వశమై వారుచెప్పినట్లెల్లచేసిరా? ఏల
వశ్యులు కాకుండును. మహాధర్మమూర్తి శాంతిమూర్తి. ఆతని
సత్వాగ్రహంబుచేతనే వశ్యులైయుందురు.

కృపా—రాజా! కృష్ణమాద్రేయదుష్టద్యుమ్నులు, భీమాదులు భ
యంకరులైయుండ పరరాజులు ఏలవశ్యులుఁగాకుందురు.

చ. కడుభయమందివానికి ద ధ గా మఱివైశ్యులపోరాశ్యులై
పుడమినతిప్రసిద్ధులగు ధ భూపతులెల్ల మహాధనావళుల్

దడయకఁదెచ్చియిచ్చి కర ♦ దానము సేయుటఁ బార్థివత్వమే
 ట్టెడియెఁబృథాగ్విపుత్రునకు ♦ బాండవ తేజమువర్షనెల్లచోఁ.
 4 ధ్రురాజు యశోలత సర్వవృషంచము నిండిపోయెను.

అశ్వ—మహారాజా! ఆంబికేయూ !

గీ. యజ్ఞతీక్షితుఁడైన ధ ♦ ర్మాత్మజునకు
 గొడకాంభోజపతులనే ♦ కవచకార
 వర్ణకంబళములు శుక ♦ వర్ణవాహ
 నివహములుదెచ్చియిచ్చిరి ♦ నమ్మిచోడ.

కర్ణ—(స్వగ) ఆహా! భాసురులకు తగిన పొగడ్త లేయవి.

ధృత—అచార్యవరులారా! దురితాత్ముఁడైన శిశుపాలుఁడు శ్రీకృష్ణు
 డర్చనీయుండుగాడని మిథ్యావాదము సల్పితి నిజముగ వాని
 చావు దగ్గఱకు చేరబట్టియేసుమా?

కర్ణ—శిశుపాలుని చావునకేమిగాని? చావెన్నఁడైన నున్నదియే. ని
 జరణ శూరుఁడయి యుద్ధరంగమున నిల్చి మహాభయంకరుఁడై
 చైద్యుఁడు నిండుసభయుండు శ్రీకృష్ణునితో బోరుసల్పినాఁ
 డు. చైద్యుని వీరత్వము మనమెల్లరము పొగడవలసినదే?

అశ్వ—అన్యాయంబుగ భగవద్దూషణ మొనర్చిన మహాపాపి, చైద్యు
 ని స్తుతింపవలయువా? కూర్మని పొగడుటకు నీవంటివాడు కా
 వలయుచుకాని మావంటి వీరబ్రాహ్మణులు చైద్యుని ఔరే
 తలంపరు.

భీష్ము—కర్ణా! నిండుసభయుండు నన్నుగూడ నిందించిన కూర్మని
 స్తుతింపమను చుంటివా? ఏమి బుద్ధికాలివయ్యా! రాధేయా!

[ప్రాతిగామి పవేశము.]

ప్రాతి—నుహరాజా! దుర్యోధనరాజుగారు జ్వరపీడితులై మిక్కిలి బాధపడుచున్నారు. వారియజ్ఞుగా దేవరవారిని తోడుకొని పోవచ్చితి.

ధృత—ఏమి? అబ్బాయి! జ్వరమువచ్చినదా? ఆచార్యోత్తము లారా! గాంగేయా! నే బోయి అబ్బాయి! కనపడి వచ్చెదను. మీరును దయసేయుము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

2. ప రంకము.

దుర్యోధనుని మందిరము.

[శకుని దుర్యోధనులు పవేశింతురు.]

దుర్యో—(జ్వరముచే బాధపడుచుండును.)

శకుని—(శరీరముపట్టిచూచి) కుమారా! సుయోధనా! నీకీజ్వరమే చ్చట దాపురించినదయా! ఆహ! ఏమి జ్వరము? నాహస్తము సహితము కాగ్రుచున్నది. అధికవేడి తైలమర్ధన మొనర్చునా? (అట్లుచేయుచున్నాడు) తైలమర్ధన మొనర్చుటచే ఫలమంతయు పూనువచుచున్నది కాని, జ్వరతీవ్రము తగ్గువట్లు కనుపించడములేదు. ఏదీ! దుర్యోధనా! కనుద్వయము దెరిసి నీమేన మామయగు శకునుని నన్ను ఒక్కసారి దిలకొనుము. నీతండ్రికి కలురుప పితిని. ఆయన యిక్కడే యిచటికి రాగలడు. నీశిర

ముపై ఈగాయమేమి? నీవిట్లు మనోవ్యాధికిలోనై చింత
కాంతస్వాతుడనై యుండుటకు కారణమేమి?

గీ. ఇన్ని దినములయ్యె ♦ నేటికి నాతోడ
నిభపురేశపలుక ♦ విట్టులేల
నీముఖము దీర్ఘ ♦ నిశ్వాసధూమసం
హతులజేసి కలుష ♦ మయిన యదియు.

దుర్యో—మామా! ఇప్పట్లున నాసౌఖ్యము నిష్ఫలము నాశరవము
శూన్యము. నాజీతమంతయు— నావిచారమునకుతోడు జ్వర
ముకూడ దాపురించినది. అబ్బా! ఏమి శిరోబాధ! మామా!
వేయిగొడ్డళ్ళతో శిరము పగులవేసి నట్లున్నది. శరీరమున
జొన్నగింజవేసిన పేలగింజయగుచున్నది. తాపము హెచ్చుచు
న్నది. నాప్రాణములు పోవనున్నవి. ఇప్పట్లున ప్రాణముల
విడుచుటయేమేలు. ఐశ్వర్యములేని దరిదునిబ్రతుకేల? సౌఖ్య
ములేని జీవనమేల? నిష్ఫలము! నిష్ఫలము మామా! నాయీ
స్థితికి కారణమెందుగుచుంటివా? నాబ్రదుకెందుకయా!

ఉ. వీరికలేని రాజ్యరమ ♦ యింపగు సారములేనికైతయ్య
పాలిటభర్తలేని మగు ♦ వామణిప్రాయము పుత్రసంతతి
కాల్గనిమందిరంబు, శశి ♦ కాంతిఁ జెలంగని రాత్రియ్య ధరన్
శ్రీలవిహీనుఁడౌజనుని ♦ డేమము సర్వము నిష్ఫలంసుమా?

మామా! వేయిసార్లు నీకు నేదెల్పవలయునా? ఆపాండుపుత్రులయశము
అట్టిలక్ష్మి, అటువంటిమయసభ, అబ్బబ్బా! పైగా నాకీజ్వర
బాధయేమి? శరీరము తాపవేషమున దగ్ధమగుచున్నది. శిరో
బాధ వేయిగొడ్డళ్ళతో దలపగులవేసినట్లున్నది. మామా!
నాగర్భమున నీవేదనమేమి? మాట్లాడుటకుఁగూడ ఓపికచాల
కున్నది. కన్నులు తిరుగుచున్నవి.

అనుబంధము 11.

శకు—ఓహో! రాజా! పాండవరాజ్యవైభవదీపతయేనా నిన్ను జ్వర
పీడుతుని సల్పినది. నేనె తయజ్ఞానుడనైతి నయా?

దుర్యో—నామనోవ్యాధికి మూలకారణము పాండవయైశ్వర్యము నీ
క్షీంచుటచేతనే? మామా! మొన్న నేకదాసీపు “రాజసూయా
సంతరమున నీకాయుపాయము చెప్పెద”నంటిని. ఇంతలోనే
మఱచితివా? మాతులా! నీవునాకుఁ బరిత్రాతపు, నీవాక్యము
నాకు వేదవాక్యము, నీమాటయేనాకు రాజశాసనము, నీకు
ల్కులేనాకుఁ బత్నములమూటలు, నీతో సంభాషణమే నాకు
దుఃఖనాశన హేతువు, నీతో స్నేహమునాకు నిక్కము మనో
వ్యాధి నిర్మూలనావధము, నీమాటల నాలకించడముతోనే
నాజ్వరము చాలామట్టుకు నశించినది. నీకన్న నాకాపులు
లేరు. నాకు ప్రపంచమున తల్లివైననీవే? తండ్రివైననీవే? నీ
యాహువిశేషమేనన్ను ఆనందవారిధి నోలలాడించునని నమ్ము
చున్నాను. నాయానందమే నీయూనందము, నాయైశ్వర్యమే
నీయైశ్వర్యము. పాండవుల యైశ్వర్యము వారి సత్కీర్తి విశే
షించి నీకునేదెల్పవలయువా? నీవుచు కనులారాగాంచియుం
టివిగదా?

ఉ. ఈవునుజూచితట్టినభ ధి యెదువినంబడ దేయగంబులన్
భూవలయుంబులోనదియ ధి పూర్వముసర్వచనోజ్ఞమిష్టభో
గావహమేక్రియంబడసె ధి నయ్యమహాత్ముడు దాననేమి సం
భావిత భాగ్యుడయ్యెను బి ధి భాకరతేజాడు ధర్మజుండిలన్.

గాంధారేయా! రాజసూయయాగముచేత వారు సత్కీర్తిబడసిరి.
సకల రాజాధిరాజులు స్త్రీనారికి వశ్యులైరి. పాండవులకు దోసి
లొగ్గి దాస్యముచేసిరి. నీవుచు కనులారా! గాంచితివిగదా?

జేసెదను. నీవు ధైర్యమువలంబింపుము. నేడెట్టి వల్లెల నీవు చేయుచుండుము. అడుగో మీతఁడీ ధృతరాష్ట్రుఁడు నిటే వచ్చుచున్నాఁడు నీవుకూడకొని విశేషముగ కలవరించుచుండుము.

దుర్యోధ—సౌబలేయా! ఆపాండవుల యైశ్వర్యము ఏధముచేత హరింతువో? జూదమున వారి స్వల్ప కైలుతుగో అంతయు బాధ్యత నీది.

శకుని—అధర్మరాజునకు జూడఁబన మహాయుష్టము. నేనాతని తప్పుక టికిపుచ్చెదను. నీతఁడిని మానము నీవు సమ్మతించఁజేయుము.

(ప్రాతిగామి, ధృతరాష్ట్రుని చేయిబట్టుకొని తీరికొనివచ్చుచున్నాఁడు.)

ధృత—ఏడీ! మాఅబ్బాయి ఎదుపడుకొని నున్నాడు. నాయనా!

దుర్యోధనా! పలుకవేమిరా? జ్వరము నివృత్తిచినదా?

శకు—బావా! జ్వరమేమియు తగ్గలేదు. శరీరమున జొన్నగింజవేసిన పేలగింజ మగు మన్నది మీమిక్కిలి శిరోబాధ-అధికతాపము విశేషముగ కలువరింపుచుచూడఁడి. (ధృతరాష్ట్రుని చేయి పట్టుకొని దుర్యోధనుని శరీరముపై బెట్టుచున్నాఁడు.)

ధృత—అబ్బా! వీనిశరీర మె త వేడిగానున్నది. నాయనా! గాంధారేయా! శైలమర్థన మొనర్చుము.

శకు—బావగారూ! శైలమర్థన మొనర్చుటచే ఫలమంతయు పుండు వడిపోయినది. జ్వరమునకుతోడు శరీరముపై గాయముచూచి తిరా (చూపును) మనవైద్యుని సహితం రప్పించి చేతినాడి చూపించితిమి బౌద్ధసేవజేయించితిమి కాని, జ్వరచూయకా వధమునకు లోకొనుటలేదు. “ఇది ఒక విశేషమైన విచారమువలన గల్గినమనోవ్యాధి, ఈతని కావచారముఁ దీరినగాని

మనోవ్యాధి శాంతింపదు. మందులు నిష్ఫలములు" అని అజై
ద్యమహాశయ్యుడు చెప్పిపోయెను. మీదుమిక్కిలి నీకుమాకుని
విచారమునకు కారణమెద్దియో చెప్పడు. ఉలకడు. కలుకడు.
కదలడు. ఈతని కా "విచారమేలీరనియెడల పాణిహాస"యని
కూడ వైద్యుడు వచించిపోయెను.

ధృత—అబ్బాయీ! నుయోధనా! నీకీవ్యాధి వలగల్గినదయా! మాటా
డవేమినాయనా! నీకేదైన కొఱతగల్గినదావమి? సకలైశ్వర్య
ములునున్నవే నీకీవిచారమేల?

నీ. కారవైశ్వర్యంబు ♦ గౌరవంబున నను
ర్పితమయ్యె నీయంద ♦ పేర్నితోడ
ననుజులుమిత్రులు ♦ ననుచరులుచునీకుఁ
బ్రీతులకానియ ♦ ప్రియులులేరు
వివిధోపభోగమల్ ♦ దివిజేతునకుఁగల
యట్టి లకలవు నీ ♦ కనుభవింప
సకలభూషతులుఁబా ♦ యకభక్తియుక్తులై
యొలసివీపనుపునే ♦ యుదురుపేర్ని

గీ. నేమిఁగొఱతయయ్యె ♦ నిట్లుండయ్యుచుదను
చ్చాయఁదఱిఁగియుండ ♦ సకలధరణి
రాజ్యభోగసుఖప ♦ రాజ్యఖర్చముఁబొంద
నేలనీకు గురుకు ♦ లేశ్వరుడ.

చెప్పుము నాయనా! నీవిచారమునకు కారణమువదింపుము. అయ్యో
నీతిరముపై గాయమేలగల్గెను. పలుకవేమోయిఅబ్బాయీ! నీ
తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రునిపైకోపమా! నీవు కలుకకున్న నీ
వృద్ధుఁడు జీవింపగలడా?

శకు—భావగామా! నేనును ఎ త బాధించిన కారణముమాత్రము చెప్పుడు. ఏవోకలువరింపులు “నాథాంతలంబునకు తగిలిన స్ఫటిక శిలాతలంబు దారిదారియని ప్రేలుచుంటినా? నవ్వుచుంటివా? నూతనసభాభవనమునాది. నీదికాదు—నీభర్త లేవ్వరది యుగాదు—నేనాసభను చూడరాగా పరిహసించుతారా మరాత్తులారా! దుష్టులారా.” అని ఈవిధముగా నోటిపై కాయవేసుకుండా పగ్గరినిమేషము కలువరించుచున్నాడు. బొత్తిగాచిక్కిపోయినాడు. బామికలు బయలుపడినవి. కట్టుకొనిచూడుడు. అబ్బాయి! భాగినేయా! ఈవచ్చినవారెవరు?

దుర్యో—(కలువరించును) ఓరీ! పాపాత్ముడా! భీమసేనా? నీవా? నీ భార్యతో నన్ను పరిహసించవచ్చితివా? నాకంతటి వైభవము లేదనియా? చూడుము మీమీ ఐశ్వర్యముల క్షణకాలములో హరించును. మిమ్ముల గానలపాలు గావించును. అబ్బబ్బ! శిరోబాధ! తలపగిలిపోవుచున్నది. వేయిగొడ్డళ్ళలో తలపగుల వేసినట్లేయున్నది. తలతిరిగిపోవుచున్నది. నోటమాటరాకున్నది. తాళము ఏమీ? నేనుమిమ్ముల వంచించలేకపోతినిని నవ్వుచున్నారా! నవ్వకండి. అబ్బ! ఈశిరోబాధ ప్రాణముదీయుచున్నది. ఏదీ నానిశితకరవాలము. శిరోబాధభరింపజాలను. ప్రాణత్యాగము జేసుకొందును.

[లేచి కత్తి వెదుకుచున్నాడు.]

ధృత—నాయనా! నీకుపట్టినపీచియిదియా! నేను మీతండ్రిని కన్నులచెరసిచూడుము.

శకు—భావగామా! పగ్గరినిమేషము యిట్లే కలువరింపుచున్నాడు. మనిషినిగుర్తుపట్టలేకపోవుచున్నాడు. నాయనా! సుయోధనా

ఈతఁడు మీతండ్రి! యితఁగా బ్రతిమాలుచున్నాడు. నీవిచారము దీర్ఘకాలండు కన్నులపిప్పిచూచుము.

ధృత—నాయనా! నీవు శిరోబాధకు సహింపలేక ప్రాణత్యాగముఁ జేసుకొన్న నే బ్రదుకగలవా? నీతండ్రిని నన్ను గుర్తింపుము. కన్నులదెరువుము. నీమనోభిప్రాయ మెద్దియో వచింపుము. తప్పుక నెరవేర్చెదను. నామాట నమ్ముము.

దుర్యో—(లేచి) నాయనా! నీవా? ఆహ! ఎంతలో నాశిరోబాధ శాంతించినది. నాలభిప్రాయమా? తండ్రి! నావిచారకారణ మా? అయ్యో నీవుమాత్రముఁ గ్రహింపనదియా? పాండవుల వైభవము నీకు కన్నులులేవు చూచుటకు, కాని వినియేయుంటివి. జనకా! ఏమిరత్నములు—ఎంతద్రవ్యములు కన్నులు మిరుమిట్లుఁ గొలుపుచున్నవి. లక్ష్మీగృహము—వర్ణనసేయ నాతిరమా?

గీ. నన్ను రత్నకరిగృహ † ఇంబునందుఁ
బాండవుండు నియోగించె † బార్హివేంద్ర
గర్వరత్నాకరై క పరి † శస్త్రరత్న
పుంజముల కాస్పదము ధర్మ † పుత్రగృహము.

అ! దురాత్ములారా! నవ్రవచుంటివా? అబ్బ! మరలశిరోబాధ యధికమౌచున్నది. మతిపోవుచున్నది తల తిరుగుచున్నది. అబ్బబ్బ (క్రిందబడి పొల్లుచున్నాడు.)

ధృత—నాయనా! దుర్యోధనా! యిదేమివ్యాధిరా నీకు అయ్యయ్యో! మంచముపై నైనా పడుకొనరా? నాయనా! గాంధారీయా! అతని పట్టుకొని ఆమంచముపై పరుండజెట్టుము.

శకు - (అట్లుఁజేసి) బావగారూ! ఈతని మనోవ్యాధి కనిపెట్టితిరా?

దుర్యో—(కలవ్రుచ్చుచు) రమ్మ! ధర్మజా! జూదమునందు నన్ను
గెల్వము. యిదిగో ముంగునాని. ఈపాదెము నీవు ఓడిపోతివి.
నేనే గెల్చితి. [లేచి] అబ్బా! ఈరోజు ధర్మజు కట్టనివ్వట
ములేదు. అధికయపము. అబ్బా దాహము దాహము.

శకు—నాయనా! యిదిగో జలము సేవింపుము.

దుర్యో—(తా)గి ఏమి! నాపిరియము! నాయనా! ఆపాంపులేగాని
నేనట్టి యైశ్వర్యములకు నోచుకొనలేకపోతి. ఇదె చూడుము
గాయము. నేను నూతన సభాభవనంబున మనోవిభ్రాంతిచే
తిరుగుచుండ స్ఫటికశిలాతలంబు నాశిరంబునకు తగిలి గాయప
డి నేనుండ, ఆపాండవులు భార్యతోసహా నన్ను హేళనజేసిరి.
ఇదె గాయము [చూపును] అప్పుడు నేను మిమ్ములటి పృథి
కారము సేయకున్న నాపేరు దుర్యోధనుడు గాడని పృథిక్ష్ణ
దాల్చితిని. ఆపాండవుల లక్ష్మీయెంత? మనదరిద్రపెద్దమ్మ
యెంత?

ఉ. భౌవిపురాతనాద్య తన ♦ పార్థినలక్ష్మీలు పాండవేయు ల
క్ష్మీనిభవంబుతోడ నుచ ♦ మిగుల సమంబులుగావశేషరా
జావళులోన నత్యధకు ♦ లై న సకత్తుల పేర్నిజూచియే
జూపె సహింపనోపక కృ ♦ శుండ వివర్ణుడనైతి నంతయుఁ.

హరి యైశ్వర్యము లెట్లయిన హరింపవలయును. మామా! నీపై నీ
పాండవవిభవంబు నాచేతులలో పోయినా?

శకు—నాయనా! సుయోధనా! నీవిచారము మారుము. ఒక్క అర
నిమిషములో పాండవేయుల ధనంబు నీకరమునం బోయు
దును.

క. భాన పశ్చిమలగు పాండు మ
హీనాధాత్మజలలక్ష్మి † యెల్లనునీకుఁ
నేనపహరించియిత్తు ధ
రానుతమాయాదురోద † ర వ్యాజమునఁ.

దుర్యోధ—తండీ! యిక నేమి? ధర్మతనయుండు జూదంబునకు పీరియుం
డుకాని, యడలి యక్కివంబెఱుంగఁడు. నక్షువిద్యయందతి
డక్షుడైన శకుని నాయండనుండగలఁడు. ఆధర్మరాజును
ఎట్లయిన నిచ్చటకు రప్పింపుము. నీవీ శకుని కైతవంబునకు
బడంబడుము. లేదేని యీక్షణము ప్రాణంబుల బాయువాఁ
డను.

ధృత—(స్వగ) ఆహా! ఎంత దుర్మార్గము తలపెట్టినాడీ దురాత్ముఁడు.
ఏపాపంబెరుంగని పాండవుల వంచించదలచి వారికి ఘోరము
క్కట్టులఁ గల్పింపనున్నాఁడు. కానిమ్ము వీనిమతము విదురుని
రప్పించి చెప్పించి మాన్పదను. (ప్రకా) కుమారా! ఆవిషయ
ము విదురునిలో నాలోచించి చేయునును. నీవు విచారము
మానుము.

క. ధీరమతి విదురుతోడ వి
చారింతుము వాఁడు నయ వి † శారదుఁడు గళా
పారగుఁడు దీర్ఘ దన్తియ
పారహితారంభుఁ డుభయ † పక్షంబులకుఁ.

దుర్యోధ—తండీ! ఆవిదురుఁడు పాండవపక్షపాతి లతః తో నాలోచిం
చక శకుని మతంబున కొడంబునుము.

తే. దీని కొడఁబడు మొడఁబడ † వేనినేడ
యీక్షణముసర్వభటుచే † భక్షితుండ
నగుదుఁడెల్ల మేనల్లెన † వగవుడక్కి
విదురుఁడును నీవునుండఁడు! ముదముతోడ.

కృత—కుమారా! దుర్యోధనా! సాహసింకుము. నేనిప్పుడే విదురుని రప్పించి వేపుర శిల్పచాత్యులరప్పించి కనకరత్నఖచితస్తంభములతోనూ, విచిత్రద్వార, బులతోనూ పాండవుల సభకు టినభ నిర్మింపజేసెదను. ఓరీ ఎవడురాలచ్చట!

సేవ—అయ్యా! ఏమిశెలవు.

కృత—నీవు కేవటిదినంబేసి వేపురు శిల్పచాత్యులను నాయాజ్ఞగా దీసికొనిరమ్ము. విదురునికూడ నేను రమ్మచుచున్నాననిచెల్పి దోడ్కొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

కృత—నాయనా! యింక విచారించకుము. ప్రాప్తపోయినది. పండుకొమ్ము. నాయనా! సాబలేయా! నీవును సుయోధనునకు తోడు పండుకొనుము. ప్రాతిగామీ! రమ్మ నన్ను తోడ్కొని పొమ్ము.

ప్రాతి—(కృతరాష్ట్రునిఁ దోడ్కొనిపోవుచున్నాడు.)

(తెరపడును.)

కెవరంకము.

రాజమార్గము.

[విదురు డు విచారముతో బ్రవేశించుచున్నాడు.] కటకటా! నేనెట్టి క్రూరమైనపనికి సిద్ధపడితిని. ఎంతనీతిబోధించినను తుదకు కృతరాష్ట్రుఁ డీప్రయత్నము నడుపుటసర్వావధియతమని భీష్మద్రోణకృపాచాత్యులూడి పెద్దజేవచించ భవపడినది. నా

నీతి నట్టేటగలిసిపోయినది. పైగా నేనే ఆపాండవులను మాయ
సముద్రములో బడద్రోయి ధృతరాష్ట్రాని వనువునదోడితెచ్చి
తిని. ధర్మరాజు సహజశాంతస్వభావుడు, అమాయకుడు—
ధర్మగుణైకమానసుడు, జాదము క్షత్రియ ధర్మమని పిలువ
గానే అందును సహజనీతికోపించుడు వినుచును స్వయముగఁ
పిలువవచ్చివాడనియో, వెంటనే తమ్ములతోసహా బయలు
దేరి ద్యూతసభ నలంకరించినాడు. భీమాద్భుత నకులసహజే
పులకు నయ్యది యష్టముఁగాకపోయినను లోకధర్మములు
శాగుగా నెఱిగిన వారలగుటచే అన్నగారియజ్ఞబద్ధులై న
మృతించిరి. మహాధర్మశీలురు, వీరులు, బలవంతులు, సుగుణ
శీలురునయిన పాండవులయశము లోకమున ముందుముందు
నిండిపోవకమానదు కాని, విచారించిచూడగా ఆసాబలేయుని
మాయాద్యూతప్రభావంబున పాండవులు ప్రస్తుతము బహు
కష్టములపాలుఁగా నవుదురని సత్యము తేలుచున్నది. కిటకటా!
నేనే అన్నివిధముల వారిని చెరిపినవాడను, కష్టములపాలు
జేసినవాడను అగుచున్నాను. ఈనూయాద్యూతప్రభావము
నసత్యము. యోధింప కౌరవ వినాశహేతుచే యగుననుట
కల్గగాదు. పంచపాండవుల ప్రస్తుతము కష్టసమితికి లోనైనను
ముందుముందువారికి మహాసత్కీర్తియును రాజ్యప్రాప్తియు
ను గల్గకపోదు. అన్నిటికిని అప్తబంధువై శ్రీమన్నారాయణ
మూర్తి లీలామానుషవిగ్రహుడైన శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడు
పాండవుల సన్నిధినుండ పాండవులకే కష్టము సంభవించును.
ఒకవేళ వారికి కష్టములు గల్గినను శ్రీకృష్ణుడే భరించుకొను
ను. పరమేశ్వరుఁ డీచూయానాటకము దుష్టసంహారమఁకొఱ

కే వ్రోదర్శింపజేయుచున్నాడు. జగన్నాథుని లీలలు గ్రహించి
బ్రహ్మకుతరమా? ఓజగన్నాథా! శ్రీకృష్ణ! స్వయం సీమహా
మహిమలుగాక వేరుయవునా? పాండవులకుఁ గాపాడుబాధ్య
త నీయదియె. అదిగో అప్పుడే ద్యూతారంభమునకు సిద్ధ
పడుచున్నారు. నేనును ఆవిచిత్రదృశ్యము గాంచెదఁగాక.

[ప్రార్థనసేయుచు నిష్క్రమించును.]

[తేరపడును.]

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

పంచమాంశము.

స్థలము—ద్యూతమంటపము.

(ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారి, భీష్ముడు, ద్రోణుడు,
కర్ణుడు, దుర్యోధనుడు, దుశ్శాసనుడు, శకుని
విదురుడు, ప్రాణిగామి, పాండవులేవురు
ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ— } [ద్యూతమాడుచున్నారు.]
శకు— }

భీము—(రహస్వముగా) అర్జునా! ఈమాయశకుని అన్నగారిని మాయజేయుచున్నాడు. లేనియెడల ప్రతిపందియము వాడే గెలువనేల? ఇంద్రదేవియో మాయగలదు. అన్నగారితో వలదని చెప్పదునా?

అనుబంధము 13.

అర్జు—అన్నయ్యా! వృకోదరా! వలదూరకొనుము. జయాపజయంబులు భగవదదీనములని నమ్మకముతో ద్యూతసభయందుఁ బ్రవేశించి మనలన్నగారు ధర్మనిష్ఠకు లోబడి పందియము

వేయచున్నాడు యోటువడుచున్నాడు. ఇట్లున్న నీవులన్న
గారి యుత్సాహమునకు భంగము సేయకుము.

శకు—ధర్మరాజా! పందెము నీవే వేయవలయును. ఆలోచింపకుము.

దుర్యో—మామా! జాగ్రత్త గాచూడవలయునుసుమా?

ధర్మ—(పందెమువైచి విచారించుచున్నాడు.)

శకు—సుయోధనా! గెలుపునీయదియె. యుధిష్ఠిరా! వెండియు నేమి
వైచెదవో వచింపుము. ఆలసించిన రక్తి చెడిపోవుటయెగాక,
ఉత్సాహము తగ్గిపోవును.

విదు—(స్వగ) అక్కటా! ఈధర్మనందనుడెంత యమాయకుడు
శకుని మాయాద్యూతంబున జక్కుపడినాడు. దుర్మార్గులు,
నీచులు, ధర్మరాజుని మాయజేయుచున్నారు. ఆహా! ధర్మ
మూర్తికి శయంతలో తేజోవిహీనమైపోయినది. పాపాత్ముడి
దుర్యోధనుడు జన్మించినదినమే ముంచిదిగాదు. పాపము పాప
ము అనుకొనియే పాపకూపమునకు దగ్గరవాడనే యనుచు
వరితపించుచు జన్మించినాడు.

క. ఖలుఁడిదుర్యోధనుఁడె

గ్గులలోఁడ నేయుద్భవిల్లె † గోమాయురుతం

బులు సెలఁగె దుర్నిమిత్తం

బులు పెక్కులుపుట్టెవీని † పుట్టినవేళకొ.

ఈదుర్మార్గునకు లోడు శకుని మరింత ధర్మరాజుని మాయజేయుచు
న్నాడు. ఆహా! ధర్మరాజునకుగల సమస్తైశ్వర్యములు అనగా!
నిష్కసహస్రీధరితానేకాయుతకుండమండితంబులయిన సువర్ణ
ఖండాగారంబులును, వజ్రవైభూత్యమకరతమాక్రిక నీలపు
వాలపద్మగాది వివిధశుద్ధవిపులత్నపరిపూర్ణబులైన రత్న

భాండాగారములునూ, ప్రత్యేకంబుద్రోణకాంచనసమంచితంబులయిన, చతుశ్చతఃస్థులునూ, మణికింకిణీమాలాలంకృతంబులయిన, యసఃఖ్యాతజాతరూపవధూధయూధంబులునూ, కనకకమ్యృకుధసనాథంబులయిన మందాంధగంధసింఘర సందోహంబులుం మరియు బరార్జ్యరత్నభూషణ భూషితంబులయిన యోషితృచాస్రములునూ—నానావిధభోజన పాత్రహస్తలయిన, శతసహస్రపరిచారికలనూ—నర్దునునకు జిత్రరథుండిచ్చినయే నూఱు గంధర్వహమంబులునూ—నమస్తయును యోటుపడి యున్నాడు కొరవదినాశహేతువు గల్గబట్టియే భగవంతుడి నాటకమున ప్రస్తుతము పాండివులకు విచారము గల్పించుచున్నాడు. ముందు ముందు వారికి రాజ్యప్రాప్తియును, సుఖంబును, ముక్తియును, ఘటింపకపోదు.

శకు—ధర్మజా! చూచెదవేల?

ధర్మ—సరియె యిదిగో అపూర్వమయ సభాభవనంబు నుపణంబుగా వేయుచున్నాను.

దుర్యోధ—మామా! అతిజాగ్రత్తసుమా?

శకు—ధర్మరాజా! వంతు నీయది. నీపుణ్యమెరులున్నదో ఎవరు చెప్పగలరు?

ధర్మ—ఇదుఁగో కుందెము వేయుచుంటిని. అబద్ధమేమియు లేకుండా? (కుందెము వేయుచున్నాడు)

భీము—(స్వ) దైవమా! అంతయు నాశనమౌచున్నదిగదా!

శకు—సుయోధనా! కుందెము మనదే, యుధిష్ఠిరా! నీవోడితివి రాజా! దుర్యోధనా! మయసభామందిరము నీవశమైనది.

అర్జు—(స్వగ) ఆహా! మాకెంతటి కష్టకాలము రానున్నదియోగదా!

విద — రాజా! అబ్బి కేయా! నీకు మరుని దుండగములు జూచితివా?
 మాయాద్యూతంబు ధర్మరాజుతో నాడి వారిని కష్టములపాలు
 జేయడలాచినాడు. తొల్లి యెన్నడును బాపంబు బారయని
 మహాభీషభీమసేనపతీపశఃతనుల, కులంబు దుర్యోధనుకార
 ణంబునం బాపభూయిష్టులుగా నున్నయది. రాజా! ఒక్కని
 కారణంబున గులాబున కెగ్గఁగుని వానిదూషించి కులంబు
 రక్షించుట ధర్మంబని శుశ్రూషు చెప్పియున్నాడు. కులరక్ష
 ణార్థంబుకాదె తొల్లియంధకయావన వృష్టివీసలు శృష్టుయో
 గించి కులదూషకుడైన కంసుని వధింప జేసియున్నారు.
 కావున నీవీసుయోధనునియెడ దయత్యజించుటయే యుక్తము.
 పాపుడు—మహాకూరుడు.

ఉ. ఇమ్మనుజాధము గుణ వి ♦ హేనుబహిష్కృతుఁడేసిధర్మగా
 ర్గమర్గం కౌరవాన్వయము ♦ గావుము పాండుతనూజులంబితా
 పమ్మొనగంగ నేలుమిది ♦ పథ్యమును మ్మొనకన్కనిచ్చిసిం
 హమ్ములంబుచ్చి కోలుటదె ♦ యన్యలెవారలు కౌరవేశ్వరా!

యిప్పు డీవిధమున నీవు నీకుమారుని త్యజంపకున్న కౌరవవంశమునకు
 హనిగల్గును.

గీ. అధికదర్పయుక్త ♦ మైబలీవర్ణంబు
 నాగగణముతోర ♦ ణంబుసేయఁ
 గాలుద్రీవునట్లు ♦ గడ బలాధ్యులతోడ
 నేడవీడు విగ్ర ♦ హింపదొడఁగె.

రాజా! ఆలోచించెద వేల? ఇంకనయిన నుపేక్షింపక యీదుష్టద్యూ
 తంబువారింపుము. ఓహో! నీవును పుత్రస్నేహంబున నెద్ది
 యుంజేయజాలక మిన్నకుంటివా? తెలిసినది—తెలిసినది. ఓస్తు

యోధనరాజా! సార్వభౌమా! నీవైనను బుద్ధిదెచ్చుకొని మాయాద్యుతంబు కట్టిపెట్టి న్యాయంబునకు పూనుకొనుము.

క. న్యాయంబువిడచిసౌబలు

మాయాద్యుతమునబాప † మతివైభరతా

మ్నాయులగుపాండవేయుల

శ్రీయిమ్మెయిఁగొనిననిన్ను † ఛేయన రెయ్యెరుల్.

ఈపాండవులతో విరోధముమాని చిరకాలము పాండవుల సఖ్యముగోరి యుండుము. ఈదుర్వవసాయముమానుము. పాండవులు బలవంతులు, గుణవంతులు, ధర్మవంతులు, వారి సన్న్యాయము సేయుట మీనుమిక్కిలి నీవంశనాశనము. దూరమునాలోచింపుము. న్యాయపాలనకుగడంగి సుఖంబుగ వర్తిలుము.

దుర్యో—ఓయీ! పాండవపక్షపాతి! నీయుపన్యాసమును చెవియొగ్గి వినుటకు యిదిసమయముగాదు. యిదిద్యుతసభ. నీవునోరు మూసికొనికూర్చునుము. నీపక్షపాతబుద్ధి మాకెల్లరకువిశదమే.

శకు—ధర్మజా! చూచెదవేల? పందెమునకు మొల్లము కనపర్చుము. కనపర్చనిచో జిలోస్థి! యని నిక్కసారి నీనోటినుండి పలుకుము. చూడుము సభాసదులు నీయధైర్యమునకు ఎట్లు నవ్వుచున్నారో—ఏమి ఆటచాలించుటయేనా?

ధర్మ—సాత్వతేయా! వృథామాటలు పెక్కులు బల్కునేల? ఇదిగో నాసకలరాజ్య సర్వస్వము అనగా “జేవభోగభూసుర మాన్యములు తప్ప” పణంబుఁగానిడితిని. న్యాయవృత్తి పాదికలచేత బట్టుమునుమా? (అని పందెము వేయుచున్నాడు)

శకు—ఁ. ఇంకేమున్నది? రాజా! సరిగా చూడుము గెలుపుమాయాదియే. దుర్యోధనసార్వభౌమా! రాజ్యసర్వస్వమూ ధర్మరాజు

ధర్మద్యూతమున నీరమఃలబధినది. ధర్మరాజా! వైపందేము వదింపుము.

భీము—(రహశ్యముగ) అర్జునా! సర్వము సున్నయైనది. శకుని శిరస్సు వ్రయ్యలుజేతునా? (పోబోవును.)

అర్జు—(వట్టుకొనుచున్నాడు.)

ధర్మ—సాబలేయా! సకలగుణ విశారుదులైన నేనును నాసోదర చతుష్టయంబును పణంబుగా నిడుచున్నాను—నిరంతరమదా జ్ఞాబద్ధకంకణులైన నాసోదరులు యిందుల కంగీకరింతుమగాక.

శకు—సుయోధనా! గెలుపు నీయదియె?

భీము—(శకునిపై బోవబోవును.)

అర్జు—(వారించును)

ధర్మ—పంచపాండవులకు ప్రాణధనంబును—శ్రీకృష్ణున కనుంగు చెల్లెలును—దృపదరాజకుమార్తెయునైన పాంచాలిని పణంబుగా గాయచున్నాను.

(పందెము వైచుచున్నాడు)

శకు—సరిగా బరికించుము గెలుపు మాయదియే సత్యముకాదా?

కౌరవేంద్రులు—[చప్పట్లుకొట్టి కేకలువేయుచున్నారు.]

శకుని—సుయోధనసార్వభౌమా! యుధిష్ఠిరుని తమ్ములతోసహా భార్యతోసహా సర్వసర్వతోసహా ధర్మరాజు సహితము నీవశ్యమైరి. అతయు నీయదియె పాండవులు వారిసపత్నియు నీకు సేవకులైరి.

దుర్యోధ—పండితశ్రేష్ఠా! విదురా! ఇంకనీవుపోయి ఆద్రాపదీని శీఘ్రం
బుగ సీసభాభవమునకు దోడ్కొనిరమ్ము. కొత్తగా ఆమె
మాకు సేవకురాలయ్యెను. ఇప్పుడీ సభాస్థలము చీపురగట్టతో
గూర్చిచవలయును. నీ కూజ్జపైగాని ఆమె ఈసభాస్థలమునకు
రాదేమో? దురుచేరుము నీవు వారికి యిప్పుడెవ్వరదా?

విదురు—ఓరీ! పొంగకుము. నిజముగ నీమ్యూతకారణమే నిన్నును నీ
వంశములు నిర్మూలనమొనర్పగలను.

క. మదమలినమనస్కుండలు

తుదిలేక వినయముసేయు † దుర్జనునకు నం

పదపెద్దయయ్యునాతని

మొదలిటిసంపదయుజెడు న † మూలముదీనఁ.

మీదుమిక్కిలి నీవశము నాశనమాటతథ్యము.

భీము—[పండ్లుగొలుకును.]

అర్జు—[రహశ్యముగా] అన్నయ్యా! ధర్మమునకు కట్టవడుము.

దుర్యోధ—విదురా! నీవెన్నడును మాకు మేలుగల్గునటుల దీవించి
యెటుగవు. పగులగుణంబుల స్తుతించుటయెనీపని. నీసాండ్లల
పని నీపని యొకమూలకూర్చునుటయే? అదిగో ఆమూలచది
కలబడుము పొమ్ము. ఓయీ! పాత్రీకమీ! నీవుపోయి ద్రాప
దీని జరిగినసంగతివచించి యిచ్చటకు దీసికొనిరమ్ము. పొమ్ము.

పాత్రీ—చిత్తము.

[నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

[అవనిక బడును.]

2 వ కంక్షము,

అంతఃపురము—(బంటరిగ ద్రాపదిప్రవేశము.)

ద్రాప—[స్వగ] కటకటా! నాపతు లేవురును ఆమాయాద ర్యోధనుని దుర్వవసాయంబునకు లోనైతిరని వినియుంటిని. ఆశకుని నా ప్రియవాదుల సంతమాయజేయుచున్నాడోగదా! ఈనాఁడే మో నాకనేక దుర్నిమిత్తములు పొడగట్టుచున్నవి. ఎట్టివివత్తు రానున్నదియో గ్రహింపజాలకు. టిని ఓకృష్ణా! దేవకీనందనా అంతయునీదేబాధ్యత.

ప్రీతి—[ప్రవేశించి] అమ్మా! దాసుని ప్రణామములు.

ద్రాప—సుఖముగవర్ధిల్లునాయనా! నీముఖంబందముగాంచ నాకేది యో ప్రమాదవార్తఁదెలియజెప్పవచ్చినచారునివలె నుంటివి. విశేషములేమి నాయనా!

ప్రీతి—తల్లీ! ఏమనిచెప్పుదును. ధర్మరాజు మహారాజుగారు సమస్త మును, దూతాదులను కౌరవులవశముజేసి వెంటియు లానును తనసహోదరచతుష్టమును దేవేరిగారుచూడ కౌరవులకు పశ్యులైరి. సేనకులైరి. దుర్యోధనరాజుగారి ఆజ్ఞగానిన్నసభా స్థలమునకు గొంపోవవచ్చిన పాపాత్ముడను. ఆలశ్యముచేయక వెంటనే సభాస్థలమునకు వేంచేయుడు.

ద్రాప—(విచారముతో) నాయనా! ఇయ్యది నిజంబేనా లేక మృష యా? ఆహా! భార్యలను దూత్యంబున నొడ్డుమగవారలు కలరా? అయ్యో! ధర్మనందనా? నీనాదుర్యోధనుని దుర్వవ సాయంబునకు బాల్చి ధర్మసంరక్షణార్థమై, భార్యను సహి

అటు ద్యూతంబున పణంబుగా నుపయోగించి, నన్ను వారికి
సేవకురాలినిగా జేసితివా? నాయనా! ఇది సత్యంబైన మరొక
సారి నాచెవుల బడవేయము.

సీ. ఏయుగంబునందు ♦ నెట్టి దుష్కితవుండు
భార్యనొడ్డి యోటు ♦ వడివ భర్త
గలఁడె యిదివిసంగ ♦ గడు నపూర్వంబయ్యె
నిట్లు సేయనొక్కొ ♦ యిందుకులఁడు.

ప్రాతి—అమ్మా! ఇందబద్ధమెంతమాత్రములేదు. నీవు సభాస్థలము
నకు చెచ్చెర దయచేయుము.

ద్రావీ—నాయనా! వచ్చెదఁగాని, ఒక పక్ష నీకు దెలిసిన యెడల
చెప్పుము.

గీ. మున్ను నన్నోటువడి మరి ♦ తన్నునోటు
వడియెనో తన్ను మున్నోటు ♦ వడి విభండు
గొన్ననన్నోటువడియెనో ♦ యన్ననాకు
నెఱుంగఁజెప్పుము దీనిని ♦ వెఱుంగుదేని.

నాయనా! నీకావిషయముఁ దెలియనియెడల సభాస్థలమునకుఁబోయి
దెలిసికొనిరమ్మ.

ప్రాతి—అటులేపోయి అడిగివచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

ద్రావీ—అహ! శ్రీకృష్ణ! జగన్నాటకమంతయు నీవిధముగ నాడిం
చి పోస్తుతము మమ్ము నిడుమలపాలుజేయుచుంటివా? నారా
యణ! అంతయు భారము నీయదియె? ఇప్పుడు నన్నా దుర్మా
ర్గులు ఎట్టికట్టఁగులపాలుజేయుదురో తెలియకున్నది.

పాతి—(పునఃప్రవేశించి) తల్లీ! నీవడిగిన ప్రశ్నకు కడువిచారముతో
 సీభర్త పలుకడయ్యెను. అయ్యది సభాసదులవడిగి తెలిసికొన
 వచ్చును. ఇచటకుఁ దోడితెమ్ముఅని రాజాజ్ఞలయినది. రాజా
 జ్ఞ సేవకులు నేరవేగకతప్పుగు

దొప—నాయనా! పాతిగమీ! అటులే నీరాజాజ్ఞ నరవేర్చుకొన
 వచ్చును. సభాసదులు సమ్మతింపవచ్చునుకాని నేను రజస్వల
 నున్నా ఏకవస్త్రునున్నా నీవంటివాడు ముట్టుకొననిదాననునై
 యున్నాను. ఎట్లు నేనా సభకురాగలను. వచ్చినను వారు
 సమ్మతించురా?

దుశ్శా—(త్వరగ బ్రవేశించి) ఏమీ? ఏగతవస్త్రవైయు టివా? ఏగత
 వస్త్రవైన నేమి? ఏకవస్త్రవైన నేమి? రాజాజ్ఞలయినదిరమ్ము

[మీదికిబోవును.]

దొప—నాయనా! దూరముననుండుము. ముట్టగూడదు.

దుశ్శా—అయ్యదినాకు పనికిరాదు రమ్ము. [అని జల్లువట్టి ఈడ్చు
 కొనిపోవుచున్నాడు.]

దొప—హాకృష్ణా! కృష్ణా! దుర్మార్గుల పవిత్రస కండ్లతోగాంచి
 చూచుచు టివా? హాపరమాత్మా! అంతయునీదేబాధ్యత.

[తెరలేవగా ద్యూతసభ కనబడుచున్నది.]

దుశ్శా—[దొపదిని సభామధ్యమున విడచుచున్నాడు.]

కొరవేదులు—భరీ. భరీ! (అరుచున్నారు.)

దొప—అహ! దైవయా! యిదేమిచిత్రము — ఓసభాసదులారా!
 భీష్మద్రోణాదిమహాపుణ్యపురుషులారా! ఇదేమిస్వామిగారు
 ధర్మనందనుడిట్టికనిచేయునా?

చ. అనుపమదైవయోగహతు ధమ్మ్య నవశ్యము ధర్మసాపదం
దసరునకాని ధర్మజుడు ధర్మపథంబదియేల తప్ప దొ
క్కును గురువృద్ధులార! భృశ ధర్మకోపనుడితడు నన్నునేల దు
ర్జనుడిట కీడ్చితెచ్చెనవి ధర్మచారపరుడయి దుర్మదంబునక.

భీము—అన్నా! పాచా దుఃఖము గాంచితివా? నీయూలమున
నెంతవిలపించుచున్నదియో?

క. దృఢదతనూజం బాముగ
గతుట ద్యూతమున నొడ్డ ధర్మగదగునె జనా
ధిప యీదుప్త ద్యూతము
నెపమున బరిభూతయయ్యె ధర్మమగ్గులులచేక.

కకునికై తపంబెఱిగియు బాపద్యూతంబునందు బ్రవర్తించి యధర్మ
ప్రవృత్తుండవయితివి, కావున భవద్బాహుదాహంబుచేసినను
పాపములేదు. (అని కోపముతో అన్నగారిని సమీపించి
బోవును)

అర్జు—(పట్టుకొని) అన్నయ్యా! నృకోదరా! ధర్మరాజు అయిన మన
అన్నగారు ధర్మవృత్తిరేకులుగాక ధర్మసంరక్షణార్థమై యిట్టి
పనికి దొడబడినవాడయ్యెను. నీవు శాంతింపుము. ధర్మవిరూప
లనము సేయకుము.

విక—(లేచి) ఓసభాసమలారా! అన్యాయశ్రేణు వికర్ణులై యిట్లు
మిన్నకుండవలె? ఒక్కరికైన జ్ఞానము భగవంతుడు ప్రసా
దించలేదా ఏమి?

క. సమచిత్త వృత్తులగు, మ
ధిమంతులకు నిపుడు దౌ)ప ధర్మదీప్తి విచారము
సేయవలయు నవిచారము
రమున బ్రవర్తిల్లుటది న ధర్మరక్షణార్థముగా

కురువృద్ధులైన భీష్మ ధృతరాష్ట్ర విశురాడులును-నాచార్యులైన ద్రోణ కృపాదులును నోరుమూసుకొని బలుకరైరి. ఈయున్న సభా సదులెల్లరు గామకోశాధులు దక్కి విచారించి చెప్పుడు. అట్లు మీరు చెప్పజాలకున్న నేను ధర్మనిర్ణయము చేసెద నెల్లవారును వినుడును-ఏచూదురేని? జూవంబును వేటయు బానంబును బహుభక్షణానక్తియు నను నాల్గుకుర్వ్యసంబు లందగిలిన పురుషుడు, ధర్మపూనప్తి వర్తిబుట్టివాని స్మృత్యంబులు సేకొనందగవు. కితివాహూతు డై న్యసనవర్తియైన పాండవాగ్రజుండు పాండవులకందరకు సాధారణధనంబును పాంచాలి బణుబుఁ జేసెగావున, ద్రౌపది యధర్మవిజిత, యిక్కొమలి నేకవస్త్రునిటకు దోడ్కొనితెచ్చుట యన్యాయము-యన్యాయము-యన్యాయము-ఘోరము. అని చెప్పు సాహసిందితి.

సభ్యు—సత్యము—సత్యము.

కర్ణ—ఏమీ? ఇదియా నీధర్మనిర్ణయము. నీవచనంబులకు నాబ్రత్యా ఖ్యానంబుచేయుచుంటిని వినుము. బాలుడవు నీవాధర్మనిర్ణయము సేయువాడవు.

గీ. ఎల్లవారు నెఱుగ ♦ నొల్లనిధర్మవు

బేలనీకుఁజెప్ప ♦ నేలవలసె

జిఱుతవానికింత ♦ గఱువంపుపల్కులు

సన్నెవృద్ధజనము ♦ లున్నచోట.

నీవు ద్రౌపది యధర్మవిజితయని పల్కితివిగా? ఈసభాస్థలమునగల సదస్యులెల్లరు నెఱుంగ ధర్మజుడు తనసర్వస్వమును నొడ్డి యోటువడినప్పుడిది వానికి వెలిగాదు. కావున ధర్మవిజిత యయిట్లుఁగానినా డీపాండవు లిందఱును విజితగా నేలయొడం

బడుదురు. వెండిము నేకవస్త్రయైయున్న నీమెను సభకుం
దెచ్చుట యధర్మమార్గమంటివే? ఎట్లు? భార్యకు దైవాధిష్టి
తుండయిన భర్తయొక్కరుండ యి? యనేకభర్తృక కాబట్టి
బాధకియనంబడును. యిట్టివ్యసన విగతవస్త్రంజేసి సభాస్థల
మునకుదెచ్చుట ధర్మరహితము ఎంతమాత్రముకాదు. న్యాయ
ము—న్యాయము—న్యాయము అనేను ఘటాపదముగా బల్లు
చుంటిని.

దుర్యోధను—దుశ్శాసనా! పాండవుల వసనంబుల నొలచిచెచ్చెరతెచ్చు.

దుశ్శాసను—పాండవులారా! యిప్పుడు మీవస్త్రాంబులన్నియు తీయుము.

యివిగో మీకు నేవకావృత్తి కేవలమునకుఁ తగినబట్టలు.

భీము—(రహశ్యముగా అన్నగారితో) అన్నా! ఒక్కపిడికిటపోటున
చంపుదునా?

అర్జును—శాంతించుము. ఇదిసమయముకాదు.

[పాండవులకు బట్టలు యిచ్చుచున్నారు.]

దుశ్శాసను—ఏమే? దాసీ! నీవుకట్టిన వస్త్రంబులన్నియు.

(అనిలాగుచున్నాడు.)

ద్రౌపది—హా కృష్ణా! కృష్ణా!

అనుబంధము 14.

భీము—(కోపముతో) ఓరోరి కారవేద్యులారా! నిలుచు నిలుచు.

అనుబంధము 15.

కు. కురి వృద్ధుల్ గురువృద్ధ భాంధవులనే • కల్చూచుచుండఁ మదో
ద్ధరుడై ద్రౌపదినిట్లుచేసిన ఖలులు • దుశ్శాసనున్ లోకభీ
కరలీలవధియించి తద్విపులవ • తుత్తైలరక్తోరుని
ర్హరముర్వీకతిచూచుచుండననినా • స్వామితునుగ్రాకృతి.

యిట్లు సేయ నైతి నేని బిత్తపితామహులగతికిదప్పినవాడనే యగుదును.

దుర్మాంగులారా! వదరకును. అన్నగారి యాజ్ఞకు కట్టవశిని కానిండు.

దుర్యో—(చాపదిని తొడపై కూర్చొమ్మని సంజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు.)

దుశ్శా—[బట్టల విప్పుచున్నాడు.]

భీము—(కోపముతో) ఓరోరి! పాపాత్మా! దుర్యోధనా!

ఉ. భారుణి రాజ్య సంపదను † దంబునఁ గోమలిఁ గృష్ణఁ జూచి రం
భోరునిజోరుదేశమున † నుండగ బిల్విన యిద్దురాత్ముడు
ర్వారమదీయ బాహుపరి † వర్తితచండగదాభిఘాత భ
గ్నోరుతరోరుజేయుదును † యోధనునుగిరణాంతరంబునఁ.

కాచకొమ్మ. [అని ఆయుధము నెత్తబోవును.]

భీష్ము—అనిలాత్మజా! ఇదియుద్ధంబునకు సమయముగాదు మిన్న
కుండుము.

దుశ్శా—[నస్త్రములు విప్పును.]

విదు—యిప్పుడు ఒకమహాదృశ్యమున సభ్యులెల్లరు భయంబున మూ
ర్ఖాగతులౌమరని దోచుచున్నది.

చా)ప—హాశృష్టా! కృష్టా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

అనుబంధము 16.

దో)ణ—ఆహా! జగంబు యేలొకొగాని నిరనిరదిరుగుచున్నయది.

దుశ్శా—ఓసీ! ఎన్ని బట్టలజుట్టితివే?

చా)ప—కృష్టా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

(అప్పుడు కృష్ణుడు ద్రాపదికి వస్త్రము వదలుచు ఆకాశమున
గంభీరాకృతిదాల్చి కనపడుచున్నాడు)

అందఱు—హా! భయంకరము! భయంకరము.

(అందఱు కడిపోవుచున్నారు)

తెరవాలును.

౩ వ. రం గ ము.

ధృతరాష్ట్రుని మందిరము.

(ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారి, ద్రాపది, పాండవులు పరివేళింతురు)

ధృత—అమ్మా! సాధ్వీతిలకమా! నీమహామహిమఁ దెలియలేక నేను
కేసలము బుద్ధిహీనుండనయి నీకును నీపతులకును మాయా
ద్యూతమిషచే ననేక కష్టంబులఁ గల్పించితిని.

అనుబంధము 17.

క. సు దరి నాకోడండ్రుర

యందభ్యర్చి తవునీవ ధ యతిమ దము న నీ

కుందగఁ బ్రియంబు జేసెద

నిందుముఖివేడుమెద్ది ధ యిష్టమునీకున్.

ద్రాప—మామయ్యా! ధృతరాష్ట్రమహారాజా! శ్రీకృష్ణపరమాత్మ
యనుగ్రహంబున నాయీ ప్రిమాదము తప్పినది. తమరు నా
కు పరంబుగొసంగెదననుచు టిరి గాన వేడుచున్నాను.

గీ. కరుణతోడనాకు ♦ వరము ప్రసాదించ
బుద్ధియేనిలోక ♦ పూజితుండు
మనునిభుండుధర్మ ♦ తనయుండు దాస్యంబు
వలన బాచువలయు ♦ వసుమతీశ!

ధృవ—కోడలా! నీకోర్కె ఫలించుగాత! నీకావరము తప్పక బసంగితి
మరొకవరము కావలయునేని కోరుకొమ్ము.

దౌత్య—మహాత్మా! తమయగుగ్రహంబున ధర్మసందని దాస్యము
నిర్మూలమైనది. లోకము సంతసించెను. మరొకటి కోరుకొన
మనుచుంటిరి గాన ప్రేమతో నొసగి పార్థితులు.

క. నెమ్మిదిధర్మజనలువును
దమ్ములు దమవస్త్రములయు ♦ దమ శస్త్రచరూ
ధమ్ములతోడను సకలహి
తమ్ముగ బాయగవలయు ♦ దాస్యమువలనక.

ధృత—అన్యపిచారములేకుండ నైకొమ్ము. మూడవకోర్కె-కూడ
నొసంగెద. కోడలా! సంతయుపక కోరుము.

దౌత్య—మహారాజా! ఇంకచాలును. తమరగుగ్రహించిన నాకువర
ములకు కొదువగల్గునా?

గీ. వైశ్యసతికినొక్క ♦ వరముచు క్షత్రియ
సతికిరెండు శూద్ర ♦ సతికిమూడు

విహస్తికినూలు ♦ వేడంగజనుగాని

యిక వేడనగునె ♦ యభిప్రీతా !

ధృత—మహాధర్మస్వరూపురాలవగు నీకు దెలియని విశేషములు వ్ర
 కంచమునకలవా? తల్లీ! నీనుగుణసంపత్తికి సంతసించితి. నీవు
 అడుగకున్ననుసరె, నేవరంబు లొసంగెదను. నాయనా! ధర్మ
 రాజా! యిటురమ్ము. నాతెవ్వల క్షమింపుము.

గీ. నీవునిత్యంబు వృద్ధోప • సేవజేసి

యెరుగుదెల్లధర్మంబుల ♦ నలుగలేక

కడగినీ కెక్కుజేసినా ♦ కొడుకుదీని

మఱచునది నేను నిన్నొందు ♦ గజపనేర.

ధర్మ—[తస్మైలతోనహః వందనమాచరించి] తుష్టి! అయ్యది నీ
తప్పగాదు. నీకొమారునితప్పగాదు. ఇదియంతయు జగన్నా
టకసూత్రధారియొక్క మాయానాటకము. అందులకై మీరు
విచారింపకుడు.

గాంధీ—బిడ్డలారా! తమ్ములైనటువంటి నూరుగురు కొరవులును మీ
రును మనస్పర్శలులేక సుఖముగ నుండుడు.

ధృత—నాయనా! ఏనుబుద్ధిలేక జూదం బప్పేక్షించితి దానంజేసి యిం
తలుపుట్టెను. అల్పబుద్ధి సత్త్వోడనయిన నన్నును మీతల్లియ
యిన గాంధారినిదలంచి దుర్యోధనాఘులజేసిన దుర్మయంబుల

దలంపక సుఖముగ సర్వధర్మవిదుండవైన నీవు రాజ్యము
పాలించుకొమ్ము.

క. మనమున వైరము దలపమి

యును సద్ధర్మాత్ముడగుట + యును గుణములుసే

కొని దోషముల విడచుట

యును నుత్తముడయిన పురషు + నుత్తమగుణముల్

కావున, నీవు ఎప్పుటియట్లు నిజధర్మాధర్మము లెఱింగి రాజ్యము
సహోదర చతుష్టముతోసహా పాలించుకొమ్ము. కోడలు
ద్రోహి మహాసుగుణవంతురాలు, మీ కేవురకు తగిన ప్రాణ
ధనము. ఆమె మాహాత్మ్యమువలననే మీ డెరలు బాసినవి.
సకల సద్గుణసమన్వితురాలు, నాయనా! ధర్మజా! మీశష్టము
లు హరించినవి యింకేమయిన అభీష్టముగలదేని వచింపుము.

ధర్మ—తండ్రిగారి యాజ్ఞాప్రకారము కౌరవ పాండవవృక్షంబులు కైర
ములేకుండనుండుటయే నాయభీష్టము. యితకంట నేమి గావ
లయును, లోకంబునంగల శత్రురాజులు మిత్తులై-స్త్రీలు సాధ్వీ
తలకములై- దేశము సకల యైశ్వర్యసమన్వితమై-యింతయేల
సర్వలోకములకు మంగళం బొనటుల కరమేశ్వరు డనుగ్రహిం
చుగాల! యిదియే నాయభీష్టము.

ధృత—తథాస్తు! తథాస్తు!! తథాస్తు!!!

అనుబంధము 18.

మంగళము

ఇ ది

శ్రీరమానాథధ్యాన సేవాత్పర తెలుగుమహాముని గోత్రస్య
 పవిత్ర దుంగావళ పయోరాసి సరసమాంబాపేర
 నార్యచతుర్థీపుత్ర లక్ష్మీనృసింహ నామధేయ
 ప్రణీతంబైన, ద్రాపదీవస్త్రాపహరణ
 నాటకము పంచమాంకము
 సర్వము సంపూర్ణము.

అనుబంధములు.

అనుబంధము 1.

జ్ఞానసంస్థానము.

బ్యాంక్—ఆర్థికము.

యతీశ్వరులనా । పృతాపవీప్తిచె । క్షితింజెచ్చెరను । శిక్షింతున్ ॥

క్షితిశ్వరుడనను । భయంబునింపెను ।

మతంబుగానైద । మహిలోనన్ ॥యతీ॥

పాతకమో । ఘోరానారకమో । పృతిభానాశనమో ।

యేమయినం సరియేయిక్ । హింసిం చెద ఘోరంబుగనే ॥యతీ॥

అనుబంధము 2.

సహజేవుడు.

మోహసరాగము—చాపుతాళము.

తగునా యిదిజనకా । తగవచ్చై । తాపసులంమోదగ ॥తగు॥

సన్మార్గులుక్ । సద్భక్తులయిన । సత్యగుణాత్ములు ।

నా । తపశివరులనిటుసేతువే ॥తగు॥

జాగదేలసత్వరముగ । జగముని చెంతజేరి ।

ముగ్ధిక్కినపుణ్యంబుండు । మోక్షమార్గమగ ॥సుమ్మా॥తగు॥

అనుబంధము 3.

రాజులు.

జిగ్గా—ఆదితాళము.

శ్రీమవదలింపుముస్వామీ । సరగునవినిమానుడులను ॥శ్రీమ॥
 నరహరి మురహరి । నారాయణయిక । నయముగ
 నీఘనత । రక్తపారసమితో ॥శ్రీమ॥
 లోకజనముకడు । శోకహృదయులయి । పాకట
 గతినిఁ ప్రేమబియ్యతమా ॥శ్రీమ॥

అనుబంధము 4.

నారదుడు.

(హే సుగుణధామ—శుభదశ్యామ వలె)

ఓ సుజనరక్ష । సుజనపక్ష । సుందరసుగుణ ।
 విబుధవందితా । కలుషబుధితా ।
 శ్రీరమరమణా । భూరమరమణా । ధామణా కారణా
 తాపనవంధ్యా । తాపనపోషా । తాపనరూపా । ప్రణతులో॥

అనుబంధము 5.

నారదుడు.

కమాచిరాగము—ఏకతాళము.

అహహా! ఈసభసోయగమిలలో । స్తుతింపనేశకళ్యాణా
 హరిహరుశకళ్యాణా ॥అహ॥

భువిలోయము నెచ్చటను | కనంగా | ఓనియవినగఁ | లేదెన్నడు
వృదితంబై | సభ | మహేంద్రసంస్థకంబు |
చోద్యమగుచు | సుందరంబెయ్యా || ఆహాహా ||

అనుబంధము 6.

నారదుడు.

భైరవిరాగము — రూపక తాళము.

భజ భజ | శ్రీనాథా |

సుజ నవి | నుతరామనామ |

మదిదలంతు | శుభగళీలా | ఆ, ఆ, || భజ ||

గజవరదా ముఖ్య | ఋజుభాషణ | నిత్యాశీత |

సుజనలోక సందర్శు | సురలోకపక్ష || భజ ||

అనుబంధము 7.

శకుని.

మోహన రాగం — ఆదితాళము.

సుయోధనా ! రాజా !

చింతిల్లగత మదేల కలిగె ధర || సుయో ||

హయగజములు తేరులు యపారముగ

ధనధాన్యంబులు గలుగ వగచెదే || సుయో ||

భయమేల ఘటి | ల్లెనికదెలుపుమా |

పరులెవరైనను | కరుషమలాశీర || సుయో ||

అనుబంధము 8.

శిశుపాలుడు.

మోహనరాగము—చాపుతాళము.

వఱఁడా ! యిదిహితమా !

వసుధం యమనందను పూజించుట ||వఱ||

క్యూరాత్మ్యుడున్ | తోణీస్థలిని మ | హాకలుమాత్మనే |

కోకిలునుడని | ఘనతలబల్కనో ||వఱ||

జోరసంఘజం డితఁడని | సుదతులనఁడి మాటపొల్లె |

దూరము నాలోచింప | దోర్బలుం డెటులగు నితండు ||వఱ||

అనుబంధము 9.

కృష్ణ శిశుపాలురు.

డైలాగ్.

కృష్ణ—బౌచ్చారా! వదరకుమిక | సరికెద చక్రముతోననిలో |

త్వరంబడకు నీ | శిరంబు నిజమీ | ధరంతటాలునగూలుచురా||

శిశు—రారా క్యూరా దృంతుక్ వేగ్ |

కృష్ణ—పోరాపాపీ నిల్వంలేనూ |

శిశు—మాధవరాకుము | యిశ్యది | మానిని |

వాదముఁ గాదుర | వైరమురా||

కృష్ణ—వాదమదేలర | నీద భుజాబల |

మేదిరచూపర | దుష్టుఁడఁ జెప్పెర |

శిశు—నిలరా । ఖలుడా । నిను గెలుతున్ ।

కృష్ణ—ఛీ—ఛీ—దుష్టా !

శిశు—రా—రా—చోరా!

కృష్ణ—రణరంగమందు నిలుపుమురా ।

శిశు—రణమందుగూల్తు పేలకురా॥

అనుబ ధము 10

శిశుపాలుడు.

మాల్ కాన్—అదిత శము.

ఖలమతి పేలకురణమున నినుఘన ।

కాలుని వీటికి । క్షణములొబుపెద ॥ఖల॥

వలుభీష్మండిటు ముసలితనమునను ।

పలికెను హఘన । పూజ్యార్థుండని ।

కలుగఁడికన్ నిను బోలెడి పాపుడు ।

కూళుడు దుష్టుడు చోరుడు జగతిని ॥ఖల॥

అనుబ ధము 11.

దుర్యోధనుడు.

హిందోల్—రూపకతాళము.

మాతులా! శకునిమహేశా । మామక్లిస్థితిదలంపూ ॥మాతు॥

పాండవులధనంబుభువిని । ప్రబలెనెటులనుకనివిని ।

మొండినగుచు జీవములన్ । నిలుపన్ । ధరనే । ద్రునాకో ॥మా॥

అనుబంధము 12.

శకుని.

బ్యాగ్—ఆదితాళము.

మోదమలరచిత్తమునను ధృతిగను పుత్రా ।

కురుకులేశ । పృథితశూరా । జగతవంద్యా ।

మనమున వగవకుమిక ॥మోద॥

ద్యూతమునం పాండవులను నిజముగఁ ।

గెలువసాధ్యమగునిక నే । దృవ్యమెల్లగెల్చియిత్తు

పాండుసుతుల దరిమెద నడవులకున్

చింతల్ గూర్తున్ సరగునవారికి । ఘనతరసుఖమునుగనుమా॥

అనుబంధము 13.

భీముడు.

వసంతరాగము—ఆదితాళము

చూడలేను యీ । జూదమునేనిక ।

పుడమి ధర్మజ్ఞుఁ । మోసమునలిపిరి ॥చూడ॥

కడుఁదృఢంచెడఁ । కౌరవనాథుని

వీడకశకునిని । వేగవధించెద ॥చూడ॥

అనుబంధము 14.

ప్రౌపది.

ముఖారిరాగము —రూపకతాళము.

ప్రార్థింతుడంతివరద । పాపులన్ వధించిబోవుమా ॥ప్రార్థింతు॥

కొరవులిట । నన్నీగతి । కట్టినవలువలసకటా ।

ఘోరంబుగ । విప్పుచుండ । దారుణమిదిగాదెకృష్ట ॥ప్రా॥

తరమకూరులైన కొరవు । లరయరైరిచ్చర్మమింత ।

కరుణరాదతండ్రినీకు । స్వవరనుత త్రివివాస ॥ప్రార్థితూ॥

అనుబంధము 15.

భీముడు.

ఇంగ్లీషునోటు—ఏకతాళము.

ధరసుయోధనుగ వధించివత్తువేగమిప్పుడే ।

ఖలుడుయిల్లుమాయజేసి । గర్వమొందుచుండగ

వే—వేగ—వానిబట్టికాలునీ పురికనిపెద ।

ననుజవిడుపు । యిప్పుడెచనియెడగ ॥ధరసుయో॥

అనుబంధము 16.

ప్రాసది.

భీమలాన్—తిశ్రగతి.

సతీలోకప్రార్థనంబు జగతివినమ హాధవా ।

వినికృపగనుకేశవా ॥సతీ॥

ద్యూతనెపంబున కూరాత్ములుకడు దోషమొనర్చి

రి ధర్మజునీ । కలుషమతుల । నెలులనడచి

కాచెదవు సతీమణిగ । కాచెదవా సతీమణిన్ ॥

(సాకె, ధాతి) ధర్మాధర్మంబెంచ పృథానంబుదేవా ।

దంతిసంరక్షాయలక్ష్మీవిలాసాయయాశా

(మిత్రము) ఈతరిమమురక్షింపం । గనురావా ।

మునిపోషా । గుణబూషా ॥సతీ॥

అనుబంధము 17.

ధృతరాష్ట్రుడు.

నాటకకురంజి—అదితా శము.

అమృతాక్షి | రమ్మ | సాదీమణి || అమృతాక్షి ||
 కొమ్మనీవుకోరు | కొమ్మ కోర్కె-లిత్తు || అమృతాక్షి ||
 యిమ్మహీనలికా యి | కనినుబోలు సాధి
 నమ్మెందుచూడ | సుకుమారికోరు || అమృతాక్షి ||

అనుబంధము 18.

మంగళహారతి.

మంధరధర | మంగళకర | మంగళంబురా |,
 మారసుందరా | శ్రీరమేశ్రబోవరా |
 దాసధరణ | దోషహరణ | దాసవేశనాశా |
 శ్రీనివాసజగదీశా | శ్రీరామా | నాయకా |
 జగన్నాయకా || మంధర ||

15113